

KEHITTÄMISHANKE
Arjen turvallisuus -ohjelman käyttö opetustyössä

Ryhmä:

Hakuni Anne-Mari

Ketonen Eveliina

Riento Petri

Yrjälä Satu

Maaliskuu 2013
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA	4
2.1 Turvallisuuskoulutuksen taustaa	4
2.2 Kohderyhmät	10
2.3 Turvallisuuskoulutuksen haasteet	14
3. TURVALLISUUSOHJELMA / OPPIMISYMPÄRISTÖ	19
3.1 Virtuaalinen oppimisympäristö	19
3.2 Kodin Turvatietoa	20
4. KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI	28
5. SELVITYKSEN TOTEUTTAMINEN	29
6. SELVITYSTYÖN TULOKSET	37
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	43
LÄHTEET	46

1. JOHDANTO

Sisäasiainministeriö asetti 19.1.2009 työryhmän pohtimaan oppilaitosten ja vastaavien toimintojen turvallisuutta. Ryhmän tehtävänä oli myös pohtia miten turvallisuus saataisiin osaksi opetusta / koulutusta oppilaitoksissa ja muissa vastaavissa toiminnoissa. Työryhmä toteutti ohjeet ”turvallisuuskansion”, missä oli perusteet lähteä kehittämään turvallisuutta erilaisin suunnitelmin ja koulutustapahtumin. Lähtökohtana oli kuitenkin oppilaitosten ja muiden toimijoiden oma vastuu riskien kartoittamisesta ja tulosten jalkauttamisesta osaksi organisaation omaa toimintaa. Tämä kokonaisuus pohjautuu hankkeeseen, jonka tavoitteena on että Suomi on Euroopan turvallisim maa vuoteen 2015 mennessä.

Länsi-Suomen aikuiskoulutuskeskus Innova hankki turvallisuusalan opetukseen kotien riskienhallinnan ohjelman. Ohjelma muutettiin opiskelukäyttöön vuonna 2010. Ohjelman tavoitteena on opettaa ja kouluttaa verkossa eri kohderyhmiä mahdollisimman laaja-alaisesti turvallisuuden perustietoja ja -taitoja. Ohjelma antaa perusteet lainsäädännön, toimintamallien, riskienhallinnan ja huollon toiminnoille. Lisäksi ohjelmaa voidaan käyttää opettajan / kouluttajan ja opiskelijan välisenä työalustana.

Yhteiskunnan muuttuminen ja sen haasteet koskettaa opettajan / kouluttajan työtä ja sitä kautta hänen vastuutaan turvallisuudesta monin tavoin. Opettajankoulutuksen tärkeänä tehtävänä on antaa opettajalle valmiuksia vastuulliseen työhön yhtä lailla tämän päivän kuin tulevaisuudenkin muuttuvissa olosuhteissa (Kiviniemi 2000). Turvallisuus on yksi tärkeimmistä muutoksen aloista. Tästä on esimerkkinä Sisäisen turvallisuuden ohjelma ja monet eri työryhmien selvitystyöt.

Kehitystyön tarkoituksena on selvittää miten turvallisuusohjelma soveltuu eri kohderyhmille ja mitä opetuksen / koulutuksen eri muotoja tulee käyttää kohderyhmille, jotta saadaan paras mahdollinen oppimistulos. Tutkimusaineiston keräämiseksi tullaan tekemään ohjelman testauksia ja kartoituksia eri kohderyhmille. Näitä kohderyhmiä ovat kaupan alan henkilökunnan turvallisuuskoulutus, haja-asutusalueiden turvallisuuskoulutus sekä erityisryhmien turvallisuuskoulutus.

2. KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA

2.1 Turvallisuuskoulutuksen taustaa

Suomessa työskentelee yli 80 000 opettajaa ja kouluttajaa erityyppisissä oppilaitoksissa ja koulutuskeskuksissa. Lähivuosien turvallisuuden poikkeamat ovat käynnistäneet turvallisuusopetuksen laajan kehittämistyön. Mitä turvallisuus on? Miten jalkautamme sen tehokkaasti kaikille ja miten mittaamme sen tuloksia? Usein puhutaan mielikuvista ja ihmisten hyväksynnästä johonkin asiaan. Uskomme että turvallisuus on tarpeellinen sekä myönteinen mielikuva ja haluamme kartoittaa työssämme sen opettamista / kouluttamista muutamalle eri ryhmälle.

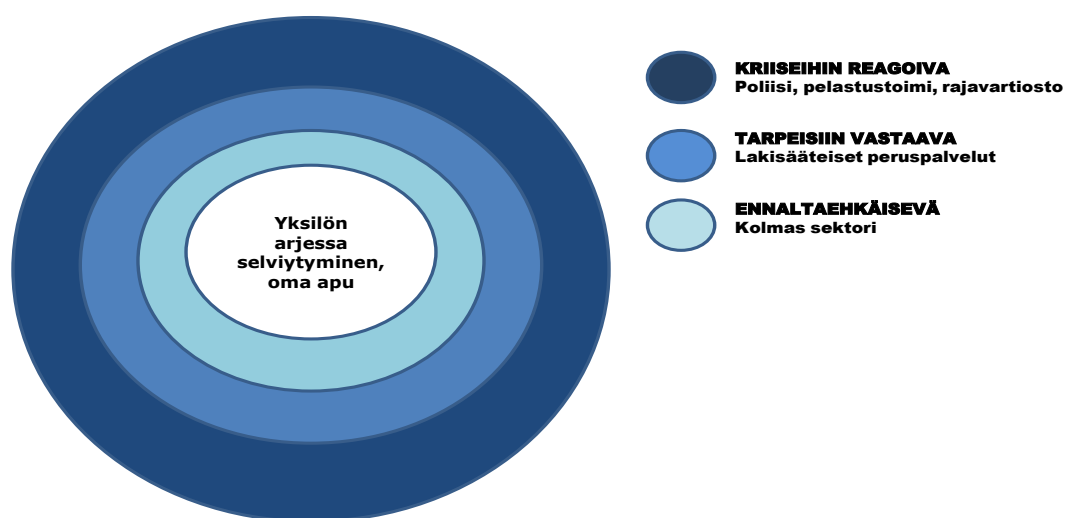
Arjen turvallisuudella tarkoitetaan tunnetta siitä, että omassa kodissa ja ympäristössä on hyvä elää. Arjen turvallisuus muodostuu siitä, että organisoitu apu on lähellä, apua saadaan ajoissa ja ihmiset ovat varautuneet ja valmistautuneet uhka- ja kriisitilanteisiin. Arjen turvallisuutta voidaan edistää verkostoitumalla ja yhteistyötä lisäämällä, toimivilla tietoliikenne- ja kulkuyhteyksillä, omien voimavarojen ja osaamisen lisäämisellä sekä järjestämällä ennalta ehkäisevää toimintaa. Nykyinen voimakas yhteiskunnallinen rakennemuutos on eriarvostanut eri alueita ja ihmisiä. Palvelujen saatavuus on heikentynyt ja ihmiset ovat keskittyneet suurimpiin asutuskeskuksiin. Ihmisten eläminen harvaanasutuilla ja maaseutumaisilla alueilla on käynyt entistä haasteellisemmaksi. Hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden toteutuminen edellyttää entistä laajempaa ja poikkitoiminnallista yhteistyötä.

Paikallisen turvallisuustyön valtakunnallisena tavoitteena on vähentää rikosten, häiriöiden ja onnettomuuksien määrää ja niistä aiheutuvia vahinkoja sekä ylläpitää turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Paikallista turvallisuustyötä tehdään yhteistyönä viranomaisten, kuntien ja järjestöjen kanssa. Työn tuloksena syntyy paikallinen turvallisuussuunnitelma, jossa on konkreettisia kuvauksia tavoitteista ja toimenpiteistä, joilla parannetaan alueella asuvien ihmisten ja alueen turvallisuutta (Sisäasiainministeriö 2010,4).

Turvallisuustyötä on pyritty vahvistamaan erilaisin ohjelmin 1990-luvun lopusta alkaen; ensin poliisijohtoisesti rikoksia torjuen, myöhemmin kuntajohtoisesti arjen turvaan ja turvallisuuteen keskittyen. Viime vuosina on järjestöjä ja elinkeinoelämää pyydetty systemaattisemmin mukaan turvallisuustyötä tekemään. Järjestöjen osallistuminen suunnitteluun on ollut vaihtelevaa. Järjestöjen mukanaolo on osin käyttämätön voimavara paikallisessa turvallisuussuunnittelussa (SM 2010).

Harvaan asutuilla alueilla monet julkiset palvelut ovat etääntyneet kyliltä kuntakeskukseen. Lakisääteisesti palvelujen on oltava saatavilla kaikille kuntalaisille, mutta sivukylissä asuville monet valtion ja kunnan järjestämät palvelut ovat näkymättömissä ja siten saavuttamattomissa. Palvelujen saavutettavuuden yhdenvertaisuus ei harvaan asutuilla alueilla toteudu kuntalaisten kesken. Palveluita voidaan karkeasti jaotella sen mukaan, miten läheisesti ne tukevat kyläläisen arjessa selviytymistä.

Samoin on kaupan alan turvallisuus. Turvallisuustoiminnan tavoitteena on henkilökunnan, asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden henkisen ja fyysisen terveyden sekä omaisuuden suojaaminen liiketoiminnan jatkuvuuden ja kannattavuuden varmistamiseksi.

Kuvio 1. Turvallisuuden tunteen suojavaippa palveluiden näkökulmasta

Kuviossa 1 jaotellaan kyläläisten turvallisuuden tunteen kannalta merkityksellisiä palveluja niiden saatavuuden perusteella. ”Turvallisuuden tunteen suojavaippa” havainnollistaa, miten yksilö itse elää elämäänsä arjen rutiinien keskellä. Arkea ympäröivät suojavaipat, jotka suojaavat ”ydintä”, yksilön arjessa selviytymistä ja antavat turvallisuuden tunteen (Laitinen & Pohjola 2001).

Turvallinen elämä kuuluu jokaiselle ja on jokaisen kansalaisen perusoikeus. Turvallisuuden kannalta tärkeä tekijä on jokainen ihminen itse. Jokainen ihminen voi omalla toiminnallaan ja valinnoillaan vaikuttaa omaan ja lähiympäristönsä turvallisuuteen. Omaehtoisella turvallisuustyöllä vahvistetaan alueellista turvallisuutta ja vähennetään viranomaisten tarjoamia turvallisuuspalveluita turvallisuusriskien vähentyessä.

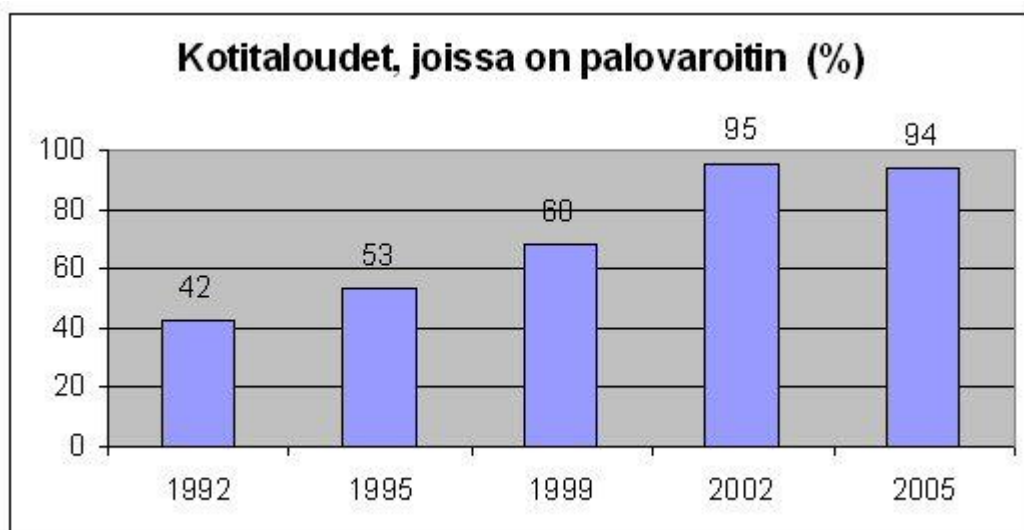
Gallup 2005

Sisäasiainministeriö selvittää noin kolmen vuoden välein suomalaisten pelastustoimeen liittyviä käsityksiä ja tietoja. Seuraavat tiedot ovat peräisin Galluptutkimuksesta vuodelta 2005.

Turvallisuus syntyy viranomaisten ja ihmisten yhdensuuntaisella toiminnalla, siksi kansalaisten omatoimisuudella turvallisuusasioissa on erittäin suuri merkitys.

Palovaroitin on joka kodissa

Kiitos, että olet hankkinut palovaroittimen. Peräti 94 % on hankkinut palovaroittimen kotiinsa. Pidäthän sen myös toimintakunnossa!

Palovaroitin varoittaa tulipalosta vain, jos siinä on toimiva paristo

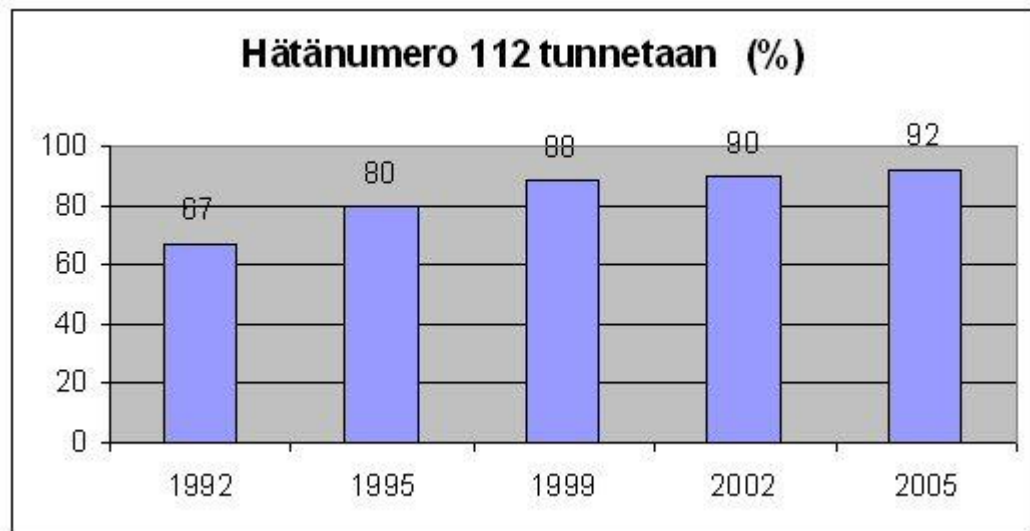
Vaikka palovaroitin on 95 %:lla kotitalouksia, vain 13 % muistaa tarkistaa kuukausittain palovaroittimen toimintakunnon. Tarkastamisinto on vähentynyt merkittävästi. Vuoden 2000 luku oli 22%.

Turvallisuuden kannalta palovaroittimen tarkistamisen laiminlyöminen on hälyttävää. Palovaroitin varoittaa alkavasta tulipalosta vain, jos siinä on toimiva paristo.

Hätänumero 112 tunnetaan erittäin hyvin

Suomalaiset tietävät erittäin hyvin mihin numeroon pitää hätätilanteessa soittaa. 92% tuntee hätänumeron.

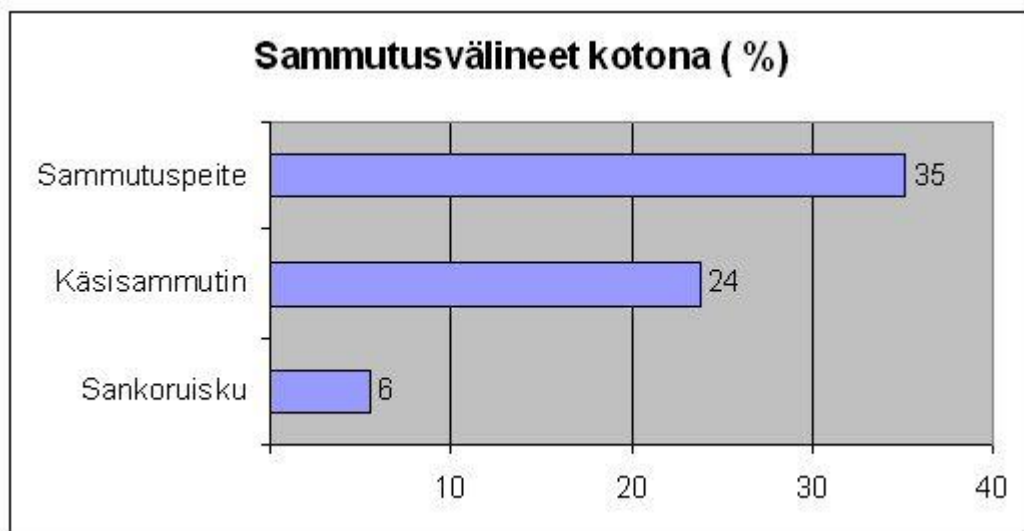
Poistu palavasta rakennuksesta, mutta älä mene savuun

Tulipalossa pitää rakennuksesta pystyä poistumaan nopeasti ja turvallisesti. Turvallisen poistumisen ratkaisee oma osaaminen ja ennakkosuunnittelu.

Tulipalon sammuttamiseen on varautunut entistä useampi

Tällä hetkellä 83 % ihmisistä on varautunut jollakin lailla sammuttamaan, kun vuonna 2002 niin oli tehnyt vain 62 %. Sammutin on 24 %:lla, sammutuspeite 35 %:lla ja sanokoruisku 6 %:lla. 17 % ei ole hankkinut mitään sammutusvälinettä.

Gallup-tutkimus 2005

Sisäasiainministeriön teetti TNS Gallupilla tammikuussa 2005 tutkimuksen, jossa selvitettiin suomalaisten pelastustoimeen liittyviä käsityksiä ja tietoja. Tutkimuksessa haastateltiin 1 026 henkilöä. Aineisto edustaa maamme 15 vuotta täyttäneitä väestöä Ahvenanmaan maakuntaa lukuun ottamatta. Tutkimuksen tilastollinen virhemarginaali on keskimäärin noin + 3,5 prosenttiyksikköä.

Pelastusviranomaisiin luotetaan, mutta suomalaisten omissa valmiuksissa ehkäistä onnettomuuksia on parantamisen varaa. Sisäinen turvallisuus syntyy vain yhteiskunnan ja ihmisten yhdensuuntaisella toiminnalla, siksi kansalaisten omatoimisuudella turvallisuusasioissa on erittäin suuri merkitys.

<http://www.pelastustoimi.fi/turvatietao/gallup-2005/>

Kuten tutkimuksessakin todetaan, suomalaisten valmiuksia ehkäistä onnettomuuksia on parantamisen varaa. Kodin turvatieto-ohjelman avulla pystytään parantamaan tietoa kodin turvallisuudesta ja miten sitä pystyy parantamaan, mikä osa-alue on sellainen jossa pitäisi tietoa lisätä.

Pelko voi joskus johtaa hallitsemattomaan paniikkiin. Yleensä näin tapahtuu vain silloin, kun mahdollisuutta pakenemiseen ei ole näkyvissä. Paniikkipako ei ole vaaratilanteessa tavallista, koska toisten seurassa ihmiset hallitsevat yleensä pelkonsa.

Varsinkin lasten vanhemmat kykenevät tavallisesti toimimaan järkevästi, koska he tietävät, että lapsetkaan eivät hätäänny, jos he itse hallitsevat tunteensa.

Vaaratilanteessa rutiineista on paljon apua. Toiminta on vastalääkettä henkiseen lamaantumiseen. Jos ihminen on aiemmin miettinyt onnettomuuden mahdollisuutta ja sen vaatimia toimenpiteitä, hän osaa todennäköisesti toimia järkevämmän kuin jos joutuisi hätään täysin "kylmiltään".

Esimerkiksi tulipalossa asukkaat saattavat poistua normaalia reittiä, vaikka varauloskäytävää pitkin matka olisi paljon lyhyempi. Jos pakoteiden käyttämistä ei ole mietitty ennalta, ne eivät yhtäkkiä hädässä muistu mieleen. Pelastamista ja pelastautumista harjoitellaan ja kerrataan juuri siksi, että toiminta muuttuisi mahdollisimman automaattiseksi, rutiininomaiseksi.

Tietoyhteiskunta verkostoituu koko ajan enemmän ja enemmän. Tämän päivän haaste onkin antaa myös erityistä tukea vaativille henkilöille apu- ja työvälineitä, jotta he voivat olla osa verkostoituvaa yhteiskuntaa. Tarvitaan välineitä verkkojen kautta tapahtuvaan oppimiseen, opettamiseen ja ohjaamiseen. (Ahvenainen 2000, 55-60.) Sosiaalisen tasa-arvon kannalta kiinnostava kysymys liittyy menestymiseen tietoyhteiskunnassa. Verkko-oppimisympäristön avulla voidaan mahdollisesti lisätä toimintaa, kuten tiedonhakua, mutta myös ohjeiden ja toimintamenetelmien hakua tai muistuttamista. (Matikka 2001.)

2.2 Kohderyhmät

Kaupan ala

Kaupan turvallisuus turvallisuustoiminnan tavoitteena on henkilökunnan, asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden henkisen ja fyysisen terveyden sekä omaisuuden suojaaminen liiketoiminnan jatkuvuuden ja kannattavuuden varmistamiseksi.

Kauppa parantaa turvallisuutta teknisillä ratkaisuin, koulutuksella sekä tiedottamisella. Kauppa käyttää turvallisuuteen merkittävästi taloudellisia resursseja.

Nämä kohdistuvat turvatekniikkaan liittyviin investointeihin ja yleisiin turvallisuuden käyttömenoihin. Resurssien käytön tehostamiseksi tehdään jatkuvaa yhteistyötä viranomaisten ja sidosryhmien kanssa.

Kauppa järjestää yhteisesti ja yritystasolla turvallisuuskoulutusta. Tässä toiminnassa on mukana lukuisia yhteistyökumppaneita. Kauppa laatii yhteisiä toimintamalleja ja ohjeita turvallisen työympäristön ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. (kaupan turvallisuustavoitteet Suomen kaupan liitto)

http://www.kauppa.fi/tietoa_kaupasta/toimintaympaeristoe/turvallisuus

Suurista kauppaketjuista kerrotaan, että jokaiselle yksittäiselle myymälälle on laadittu turvallisuusohjeet, joiden läpikäyminen yhdessä sijaisen kanssa on kesätyöläisen perehdytyksen vähimmäisvaatimus. Käytännön perehdytys jää kunkin myymälän vastuulle.

Turvattomuutta työpaikalla eivät kaupan alalla tunne vain kausisijaiset. Myös vakituiset työntekijät toivoisivat työnantajiltaan lisää turvallisuuskoulutusta, kertoo Palvelualojen ammattiliitto PAM:n työympäristöasiantuntija **Seija Virta**. Erityisesti kaivataan käytännön harjoituksia. Uhkatilanteita ei harjoitella työpaikoilla. Ohjeet ovat olemassa, mutta niitä ei käydä yhdessä läpi, Virta kertoo jäsenten palautetta. Työympäristöasiantuntijan mukaan pahimmat puutteet löytyvät pienistä yrityksistä. Suurissa ketjuissa turvallisuuskoulutus hoidetaan hänen mukaansa melko hyvin.

Suuret kauppaketjut kouluttavat vakituista henkilökuntaansa itse tarkoitukseen räätälöimillään turvallisuuskursseilla. Esimerkiksi S-ryhmä aloitti oman, vapaaehtoisen turvallisuuskoulutuksensa vuonna 2004. Viime vuoden loppuun mennessä sen oli käynyt 18 000 S-ryhmän työntekijää, valtaosa myymälätyöntekijöitä. Kesko kouluttaa työntekijänsä omassa K-instituutissaan. Suomen Lähikauppa Oy käyttää työpaikoilla tapahtuvan perehdytyksen ohessa verkkokursseja. Silti ammattiliitoilta toivotaan vuodesta toiseen lisää turvallisuuskoulutusta, kertoo PAM:n Seija Virta.

<http://www.turvallisuusuutiset.fi/sitenews/view/-/nid/5762/ngid/2>

Kaupan alalla on paljon asioita joita pitää tietää jotta työpaikka on turvallinen.

Olisiko parempi, että nämä asiat käytäisiin läpi yksityiskohtaisesti niin, että vastuu on myymälällä/myymäläpäälliköllä.

Vai voisiko myymälällä olla esimerkiksi kerran vuodessa virtuaaliympäristössä testi jossa testataan tietämystä turvatiedosta. Moni asia on tiedossa, mutta unohduksissa. Työpaikalla on kiire ja vaihtuvuuttakin voi olla, kaikkia ei välttämättä ole perehdytetty, missä sijaitsevat vaahtosammuttimet, mitä niillä tehdään ja milloin ne pitää vaihtaa. Missä kauppakeskuksen kokoontumispaikka sijaitsee tai miksi astianpesukoneen hana pitää sulkea. Usein kaupan alalla henkilökunnan ikäjakauma on suuri, on juuri työelämään tulleita nuoria joilla ei ole käytännön kokemusta välttämättä edes yksinasumisesta ja heillä kodin tietoturvatietämys voi olla hyvinkin minimaalista. Toisaalta taas työuransa loppupuolella olevat ovat voineet hyvinkin unohtaa joitain tärkeitä asioita, sama voi koskea työikänsä keskivaiheilla olevia. Kaikkien kannalta työturvallisuus ja turvatiedon kertaaminen on hyväksi, niin asiakkaiden kuin henkilökunnankin kannalta.

Kehitysvamma-ala

Perustuslain 6§:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan vammaisuuden, terveydentilan tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Kehitysvamma tarkoittaa vaikeutta ymmärtää ja oppia uusia asioita. Kehitysvamma rajoittaa vain joitakin ihmisen toiminnoita. (Vernerinet.net.) Tässä kehittämistehtävässä mukana oli neljä kehitysvammadiagnoosin saanutta nuortamiestä. Kahdella heistä oli lievä älyllinen kehitysvamma (ÄO 50–70) ja kahdella Keskiasteinen älyllinen kehitysvamma (ÄO 35–49). Lievästi kehitysvammainen henkilö on melko itsenäinen joskin usein johdateltavissa oleva. Henkilö saattaa selvittää yleisopetuksessa tukitoimenpiteiden avulla ja pystyä asumaan itsenäisesti tai tuetusti ryhmäasunnossa. Keskitasoisesti kehitysvammainen on edellistä vähemmän itsenäinen, sosiaalisesti usein melko sopeutuva, tarvitsee erityisopetusta ja asumismuoto on ryhmäasuminen. (Kaski, 2012.)

Erityistä tukea vaativat henkilöt tarvitsevat uuden asian opettelussa enemmän aikaa ja toistoja. Toiset oppivat kuuntelemalla tai lukemalla ja toiset konkreettisen toiminnan avulla. Kaikki erityistä tukea tarvitsevat eivät osaa lukea ja tämä tuottaa haasteen tietotekniikan avulla oppimiseen tai toimimiseen. Tietotekniikan käytön tulee lähteä hyvin yksinkertaisista asioista kuten koneen käynnistämisestä. Hiiren käytön harjoituksiin on syytä kiinnittää huomiota ohjelmien hallinnan parantamiseksi. (Lepistö 2004. 12-30)

Haja-asutusalue

Suomalaisessa maaseutupolitiikassa on käytössä maaseudun kolmijako. Suomalainen maaseutu on jaettu harvaan asuttuun maaseutuun, ydinmaaseutuun ja kaupunkien läheiseen maaseutuun. Kaupunkien läheinen maaseutu käsittää alueita, joilla on parhaimmat kehittymisedellytykset. Hyvinvointi näillä alueilla on maan parasta tasoa. Ydinmaaseutu on puolestaan vahvaa alkutuotantoaluetta. Ydinmaaseudun kunnat sijoittuvat Etelä- ja Länsi-Suomeen. Harvaan asuttua maaseutua uhkaa huonon kehityksen kierre: esimerkiksi nuoret muuttavat pois ja palvelut katoavat. Valtaosa näistä alueista sijaitsee Itä- ja Pohjois-Suomessa. Maaseudun jakaminen kolmeen eri tasoon on pitkän prosessin tulos, jonka alku juontaa juurensa keskusteluun, jossa väitettiin, ettei kuntapohjainen tyypittely ota tarpeeksi huomioon maaseudun eri vivahteita.

Lisäksi väitettiin, että Suomessa on keskitytty liikaa keskus-periferia -ulottuvuudelle, jolloin maaseudun mosaiikkimaisuus ei välity (Kuntaliitto 2012).

Suomen Punaisen Ristin Satakunnan piiri käynnisti vuoden 2011 heinäkuussa maaseudun asukkaiden turvallisuutta edistävän hankkeen yhdessä kuuden SPR:n paikallisosaston kanssa. Vuoden 2012 aikana hankkeeseen liittyi mukaan vielä kaksi Punaisen Ristin osastoa. Paikallisosastojen toiminta-alueelta hankkeeseen valittiin 10 kyläyhteisöä, joissa toteutetaan turvallisuutta edistävää työtä arjessa. Pilottialueitten valinnassa huomioitiin maaseudun kolmijako; pilottikylät sijaitsevat lähellä kaupunkialuetta, ydinmaaseutu alueella sekä harvaan asutulla maaseudulla. Punaisen Ristin pilottiosastoina mukana ovat Jämijärvi, Siikainen, Ahlainen, Kokemäki, Äetsä, Vammala, Punkalaidun sekä Merikarvia.

Arjen turvallisuuden edistäminen maaseudulla hankkeessa (2011–2013) rakennetaan mm. vapaaehtoistoiminnan malleja arjen turvallisuuden edistämiseksi kylissä.

Hankkeessa laaditaan paikallisia, kyläkohtaisia turvallisuussuunnitelmia, järjestetään kylätapahtumia ja työpajoja, verkostoidutaan paikallisten toimijoiden kanssa sekä järjestetään seminaareja, joissa esillä on erilaisia arjen turvallisuuteen liittyviä teemoja. Lisäksi järjestetään turvallisuuteen liittyviä Täsmä -koulutuksia. Turvallisuustyön tarkoituksena on lisätä paikallista auttamisvalmiutta uhka- ja kriisitilanteissa sekä lisätä kyläläisten turvallisuuden tunnetta kotona ja lähiympäristössä.

Käytännön työtä tehdään yhdessä kylän asukkaiden, kyläyhdistysten ja muiden paikallistoimijoiden kanssa. Hanke tekee yhteistyötä myös viranomaisten, poliisin, pelastuslaitoksen, järjestöjen, yhdistysten ja seurojen kanssa.

2.3 Turvallisuuskoulutuksen haasteet

Niin opettajien jaksamisen ongelmat kuin työn muutoskin näyttävät olevan yleisesti tunnustettuja tosiseikkoja. Niiden välisen yhteyden tarkastelu on kuitenkin jäänyt lähinnä toteamusten tasolle. Vallitseva työhyvinvointitutkimus on keskittynyt tarkastelemaan työntekijän ja työn piirteiden yhteensopivuutta tai yhteensopimattomuutta tai työoloja ikään kuin yksilön ulkopuolelta vaikuttavina tekijöinä (Hakanen 2004).

Turvallisuus ja sen tunne vaikuttavat opettajan jokapäiväiseen työhön. Turvallinen ilmapiiri on jokaisen oikeus ja sen eteen tulee tehdä työtä. Myös muut tahot, kuten oppilaiden vanhemmat, erityisopettajat, muut erityisryhmät sekä oppilashuoltoryhmät toimivat yhteistyössä opettajien kanssa. Opettajien ja kouluttajien työ ei sisällä pelkästään enää ainoastaan luokkahuoneopetusta, vaan työpäivät täyttyvät aiempaa enemmän palaverista, tiimikokouksista, vanhempien tapaamisista ja koko koulun yhteisistä koulutustilaisuuksista. Opettajan työnkuva on laajentunut ja odotuksia kohdistetaan opettajapersoonaan niin historian kuin tämän ajan arvojen mukaisesti (Ruuhi 2005).

Opettajat asettavat itselleen jokainen omia sisäisiä paineita, mutta myös ympäristö luo paineita. Kun jotain sattuu, usein ensimmäiseksi kysytään opettajalta / kouluttajalta; miksi näin pääsi tapahtumaan? Lisäksi vastassa ovat erilaiset kehittämispaineet ja yhteiskunnan muutokset.

Kaupan ala

Esimerkiksi vuonna 2009 tapahtui useita isoja vahinkoja kauppakeskuksissa, mm. Ideaparkin oven läpi ajoi auto ryöstötarkoituksessa.

Helsingin asematunnelin liikkeet jouduttiin sulkemaan vesivuodon vuoksi useiksi viikoiksi ja Sellossa tapahtui ampumavälikohtaus. Kaikki nämä onnettomuudet olivat ainutlaatuisia suomalaisessa kauppakeskustympäristössä, mutta ne osoittavat osaltaan, että jokaisessa kauppakeskuksessa ja jokaisessa liikkeessä on syytä varautua mitä erilaisimpiin riskeihin ja niiden toteutumiseen. (Järvinen & Uuspelto 2009, 4.)

Yleensä turvallisuuden toteutuminen edellyttää monipuolisia riskienhallintaratkaisuja, joiden avulla ylläpidetään toimintavarmuutta ja luodaan turvallisuuden tunnetta niin asiakkaiden kuin henkilökunnankin piirissä samalla aiheuttamatta haittaa ympäristölle. Siten turvallisuus osaltaan edistää liiketoimintaa ja sitä voidaan pitää perustellusti yhtenä menestyvän kaupan vetovoimatekijänä. (Pöyry 2008.)

(<http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/b117.pdf> s.5)

Kaupan alalla on paljon asioita joita pitää tietää, jotta työpaikka on turvallinen. Mitkä voivat aiheuttaa tulipaloa myymälöissä? Sähkölaitteet, kodinkoneet, herkästi syttyvät materiaalit, tuhopoltot.

Henkilökunta voi huomioida ja ennakoida paljon, yksilöllä on merkitystä, myymälöiden yleinen siisteys ja järjestys, poistumisteiden ja alkusammutuskaluston merkinnät, alkusammutus- ja sprinklerikaluston kunnossapito, palo-ovet. Turvallisuus kaupanalalla vaatii, että yrityksen johdosta lähtien kaikki ovat sitoutuneita turvallisuuden ylläpitämiseen ja ovat tietoisia myymälän/yrityksen turvallisuuteen liittyvistä asioista.. Henkilökunnalla täytyy olla hyvä turvallisuuden tunne töissä. Tämä lisää työviihtyvyyttä ja jaksamista.

Kaupanalan riskejä on mm. tulipalo, vesivahingot, sähkökatkot, pommiuhat, ryöstöt, väkivallan uhat, tapaturmat ja sairauskohtaukset. Olisiko parempi, että turvallisuusasiat käytäisiin läpi yksityiskohtaisesti niin, että vastuu on myymälällä /myymäläpäälliköllä, vai voisiko myymälällä olla esimerkiksi kerran vuodessa virtuaaliympäristössä testi, jossa testataan tietämystä turvatiedosta. Moni asia on tiedossa, mutta unohduksissa. Työpaikalla on kiire ja vaihtuvuuttakin voi olla, kaikkia ei välttämättä ole perehdytetty, missä sijaitsevat vaahtosammuttimet, mitä niillä tehdään ja milloin ne pitää vaihtaa. Missä kauppakeskuksen kokoontumispaikka sijaitsee tai miksi astianpesukoneen hana pitää sulkea.

Usein kaupan alalla henkilökunnan ikäjakauma on suuri, on juuri työelämään tulleita nuoria joilla ei ole käytännön kokemusta välttämättä edes yksinasumisesta ja heillä kodin tietoturvatietämys voi olla hyvinkin minimaalista. Toisaalta taas työuransa loppupuolella olevat ovat voineet hyvinkin unohtaa joitain tärkeitä asioita, sama voi koskea työikänsä keskivaiheilla olevia. Kaikkien kannalta työturvallisuus ja turvatiedon kerääminen on hyväksi, niin asiakkaiden kuin henkilökunnankin kannalta.

Voiko kaupanalalla esimerkiksi myymäläpäällikkö tai turvapäällikkö opettaa kodinturvatieto- ohjelmiston avulla henkilökuntaansa? Mitä myymäläpäällikön tai turvallisuus- päällikön pitää osata, jotta hän pystyy opettamaan henkilöstöä ohjelmiston avulla? Vai olisiko ohjelmisto mahdollinen kaupanalan opiskelijoiden koulutuksessa, täten tulevaisuuden kaupan työntekijät osaisivat turvatietoasiat.

Kehitysvamma-ala

Kehitysvamma-alan verkkopalvelut Vernerinet kertoo kehitysvammaisuuden tarkoittavan vaikeutta ymmärtää ja oppia uusia asioita. Kehitysvamma rajoittaa vain osaa ihmisen arkisista toiminnoista. Ihmisillä on erilaisia vahvuuksia ja kykyjä ja jokaisen tulee saada tukea, jotta voi löytää omat mahdollisuutensa toimia yhteiskunnassa mahdollisimman itsenäisesti. Kehitysvammaisuuden aste vaihtelee vaikeasta vammasta lievään vaikeuteen oppia asioita tai toimia arjessa. Suomessa on noin 40 000 henkilöä, jolle on diagnosoitu kehitysvammaisuus. (Vernerinet)

Perinteisesti kehitysvammaisuutta on tarkasteltu medikaalisesta eli lääketieteellisestä näkökulmasta, mutta jo pitkään on rinnalla ollut toimintakyvyn näkökulma, jossa pohditaan ihmisen valmiuksia selviytyä eri ympäristöissä. Viime vuosina on voimistunut sosiaalinen näkökulma, jossa muistutetaan, että vamman sijaan ihmisten mahdollisuuksia rajoittavat usein erityisesti riippuvuus muista ihmisistä. (Vernerinet.) Tässä kehittämis- tehtävässä on valittu tarkastelunäkökulmaksi toimintakyvyn näkökulman ja siinä oppimismahdollisuudet. Toimintakyvyn näkökulmassa on kysymys yksilön ja ympäristön välisestä suhteesta.

Toimintaympäristö näyttäytyy erilaisena eri ympäristöissä kuten kotona tai työtoiminnassa. Toimintakykyyn liittyvää määritelmää voidaan käyttää, kun pohditaan elämänlaatua ja arjessa selviytymistä.

Wenger (1998) kirjoittaa hiljaisen tiedon siirtämisestä ja yhdessä oppimisesta. Tässä kehittämistehtävässä tutustutaan kehitysvammaisten henkilöiden kanssa nettiohjelmaan jonka tavoitteena on parantaa kodin ja arjen turvallisuutta. Kehitysvammaiset henkilöt, joiden kanssa ohjelmaan tutustutaan asuvat kehitysvammaisille tarkoitetussa asumisyksikössä jossa jokainen asuu vuokralaisena omassa asunnossaan. Pyrkimys on selvittää neljän asukkaan oppimismahdollisuuksia ryhmän ja oppimisympäristön kautta. Millaisia mahdollisuuksia tai haasteita oppimisympäristö netissä tuottaa oppijalle ja opettaja-ohjaajalle?

Ympäristö luo haasteita opettajalle käsitteiden avaamisessa sekä tarkoitusperien selvittämisessä, mutta tärkeää on löytää mahdollisuuksia ohjelman eli oppimisympäristön käyttöön myös enemmän apua arjessa sekä kommunikaatiossaan tarvitsevien henkilöiden kohdalla.

Erityistä tukea vaativille henkilöille pitää suunnitella melko erilainen verkko-oppimateriaali kuin muille opiskelijoille. Materiaalin suunnittelussa tulee huomioida materiaalin selkeys ja helppokäyttöisyys sekä palautteen anto. Onnistuneen toiminnan perusedellytys on kohderyhmän koostumuksen, tarpeiden ja toiveiden tunteminen. Materiaalin ja verkkosivujen suunnittelussa pitäisi ottaa huomioon myös eritasoiset kehitysvammaiset henkilöt.

Verkkomateriaalin ongelmaksi saattaa kuitenkin osoittautua mm. se, että kehitysvammainen henkilö ei välttämättä pysty itsenäisesti käyttämään tietokonetta, vaan tarvitsee paljon tukea (Ks. Carlborg ym. 2000). Jotta erityistä tukea vaativa henkilö pystyisi hyödyntämään verkkomateriaaleja, tulisi hänellä olla riittävät perusvalmiudet tietotekniikan käyttöön.

Haja-asutusalue

Arjen turvallisuus hankkeeseen osallistuvista kylistä valitsimme kehityshankkeeseemme kaksi pilotti alueen kylää. Valintaan vaikutti yksinomaan ajankohta, sillä nämä kylät ovat tulleet mukaan lokakuussa 2012, joten kyläläisten kanssaan riskienkartoitustyö on vasta alkamassa, jolloin yhtenä kartoitusmenetelmänä voidaan käyttää virtuaalista oppimisympäristöä. Riskikartoituksessa on tavoitteena kokonaisvaltaisen näkemyksen muodostuminen kylien asukkaiden arjen turvallisuutta uhkaavista tekijöistä.

Hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavat arkisten ympäristöjen lisäksi muun muassa ihmisten keskinäinen tuki ja huolenpito sekä ihmisten tiedot, taidot ja koulutus. Hyvinvointi ja turvallisuus syntyvät, niitä turvataan ja ne voivat heikentyä ihmisten arjen olosuhteiden, vuorovaikutuksen, elämäntapojen ja valintojen tuloksena.

Kokemuksen perusteella voimme kuitenkin todeta, että yksi tärkeimmistä arjen turvallisuutta vaarantavista tekijöistä ovat asumisturvallisuuteen liittyviä. Vaikka oma koti lie-
nee useimpien mielestä turvallisin paikka maailmassa, joka vuosi moni koti vahingoituu tulipalon seurauksena ja yli 60 % tapaturmista sattuu juuri kotona tai vapaa-ajalla.

Arjen turvallisuuden edistämisessä maaseudulla tulisikin keskittyä subjektiivisen turvallisuuden tunteen vahvistamiseen lisäämällä kyläläisten keskinäistä yhteistyötä, jakamalla tietoa turvallisuusasioista sekä verkostoitumalla viranomaisten ja muiden asukkaiden kanssa. Turvallisuutta edistetään maaseudulla asuvien ihmisten lähiympäristössä, lähellä ihmistä. Tiedonjakaminen ja kouluttaminen ovat yksi tärkeimpiä ja tehokkaimpia keinoja vaikuttaa arjen turvallisuuden myönteiseen kehittymiseen (SPR, 2011).

Onnettomuus- ja tapaturmariskit ovat monin tavoin vähennettävissä. Yhtenä yksilön omaa vastuunottoa lisäävänä keinona voisi olla virtuaalinen arjen turvallisuuden oppimisympäristö. Haluamme kokeilla virtuaalisen oppimisympäristön soveltuvuutta ja käytettävyyttä haja-asutusalueen väestön arjen turvallisuuden kohentamiseksi asumisturvallisuuden näkökulmasta.

Haasteena virtuaalisen oppimisympäristön soveltuvuuden ja käytettävyyden testaamisessa saattaa olla alueen seniori-ikäisten vähäiset tietotekniset taidot sekä tietoliikenne yhteydet.

3. TURVALLISUUSOHJELMA / OPPIMISYMPÄRISTÖ

3.1 Virtuaalinen oppimisympäristö

Verkko-opetukseen ja opetusteknologiaan liittyvän kehityksen myötä käyttöön on otettu uusia termejä. Tietoverkoissa tapahtuvaan opiskeluun viitataan mm. seuraavilla termeillä: verkko-opiskelu, e-opiskelu, virtuaalinen opiskelu, avoin oppimisympäristö jne. Yleensä opiskelua kutsutaan virtuaaliseksi silloin kun opinnot suoritetaan pelkästään tietoverkkoja hyödyntäen.

Käytetäänpä mitä tahansa termiä, verkko-opiskelulla tarkoitetaan koulutusta, jossa hyödynnetään teknologiaa. Opiskelijalla täytyy olla käytössään tietokone tai päätelaite (kommunikaattori, PDA), josta on pääsy internetiin. Yhteys otetaan selainohjelmilla (Netscape Navigator, Internet Explorer) joko kotoa, työpaikalta tai oppilaitoksesta.

Käytännössä verkkokurssi toteutetaan usein hyödyntäen jotakin tarjolla olevaa opetus-opiskelu-oppimisympäristöä (ympäristöjä on arvioiden mukaan vajaat 3000 tällä hetkellä). Verkkopohjainen opetus-opiskelu-oppimisympäristö toteutetaan Internetiä ja verkko teknologiaa hyödyntäen. Opetus-opiskelu-oppimisympäristö voidaan toteuttaa myös laittamalla oppimateriaali www-sivuille opettajan ohjatessa opiskelua sähköpostin välityksellä.

Verkkopohjaisen opetus-opiskelu-oppimisympäristön materiaali on useimmiten tekstiä ja kuvia, jotka sisältävät erilaisia linkkejä. Materiaaleihin voidaan sisällyttää myös ääntä ja videoleikkeitä.

Manninen erotelee erilaisia verkkopohjaisten opetus-opiskelu-oppimisympäristöjen toteutustapoja (metaforia) seuraavasti:

- Verkkopohjainen opetus-opiskelu-oppimisympäristö kalvopankkina ja informaatiovarastona; ympäristöä käytetään jakelukanavana ja siten perinteistä lähiope-
tusta tukevana välineenä. Ei vaadi suuria teknisiä tai suunnitteluresursseja.
- Verkostona; tietoverkkojen tarjoamia kommunikaatiomahdollisuuksia ja reaali-
aikaista informaation saatavuutta korostetaan.
- Rakenteena; pääpaino oppisisältöjen ja hypertekstirakenteiden suunnittelussa si-
ten, että ne parhaalla mahdollisella tavalla tukevat opittavan asian omaksumista.
Astetta kehittyneempi metafora.
- Virtuaaliluokkana; korostaa teknisen ratkaisun, esimerkiksi www-sivujen, tieto-
konekokousjärjestelmän avulla rakennettua luokkahuoneen tai oppilaitoksen me-
taforaa.

3.2 Kodin Turvatietoa

Kodin Turvatietoa – ohjelma on Petri Riennon ja Ari Uimosen kehittämä turvallisuus-
opetuksen ja riskienhallinnan verkkopohjainen työkalu. Tämä ohjelma on 2009–2010
muutettu OPH:n rahoituksella oppimisympäristöön sopivaksi kokonaisuudeksi. Tämän
muutostyön projektipäällikkönä toimi Petri Riento. Lähtökohtana oli tuottaa jotain eri-
laista turvallisuuskulttuurin kehittämiseksi. Lähtökohtana oli käytön helppous, joten
siksi ohjelmassa on kolme eri käyttäjätasoa toimivuuden ja käytön helpottamiseksi. Li-
säksi ohjelmassa on useita ohjesivuja ohjelman toimintoja opastamaan.

Ohjelman käyttö perustuu Suomessa vallitsevien normistojen ja toimintatapojen noudat-
tamiseen. Lisäksi ohjelma ohjaa käyttäjän arvomaailmaan turvallisuusajattelun suun-
taan. Tämän kokonaisuuden käyttötarkoitus on opettaminen ja kouluttaminen, normis-
ton tietopankki, riskien arvioinnin työkalu, käyttäjien viestiväline sekä riskien ja huol-
lon ohjaus- ja muistutusväline.

Käytön tavoitteena on tuottaa ja ohjata monipuolista, ajantasaista ja mielenkiintoista
turvallisuusosaamista. Vaikka sisältö on suurelta osalta normistoa, toimintamalleja ja
toimintaohjeita, ovat ne muokattu käyttäjäystävälliseen muotoon. Näin pyritään tuotta-

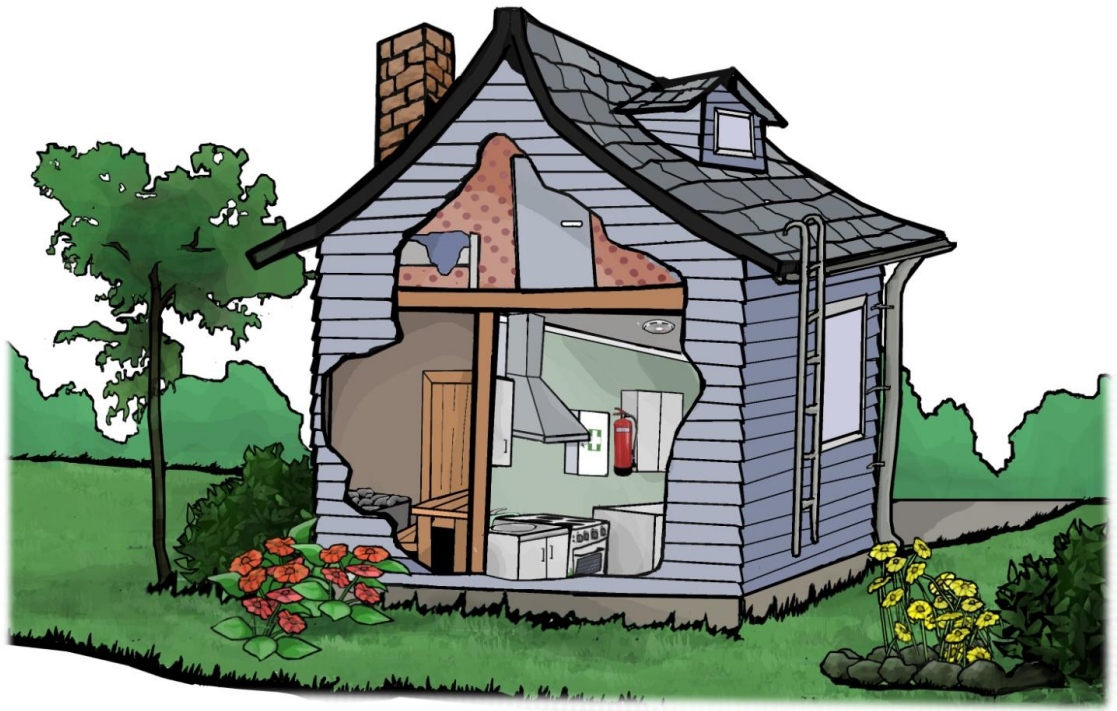
maan mielenkiintoista turvatietoa ja saamaan käyttäjä kiinnostumaan tästä kokonaisuudesta.

Ohjelman käyttö perustuu eri pääosioiden hallintaan ja ymmärrykseen. Ohjelmassa ei tarvitse olla tietokoneen käytön ekspertti, riittää kun osaa koneen perustoiminnot. Lisäksi käyttöympäristö ohjaa ja opastaa käyttäjää lähes koko ajan. Opettajalta ohjelman käyttö edellyttää etukäteistä tutustumista käyttöympäristöön sekä turvallisuuden ja arjen perusteiden hallintaa. Ohjelman käyttöä helpottamaan on päänäytössä tietojen hakutoiminto. Tämä mahdollistaa ohjelman sisällöstä hakuja määritellyllä hakusanalla.

Ohjelman hallinta on pääotsikoiden käyttöä. Käytön alussa ohjelma testaa annetun tai todellisen kiinteistön riskiluvun.

Pääotsikot ovat:

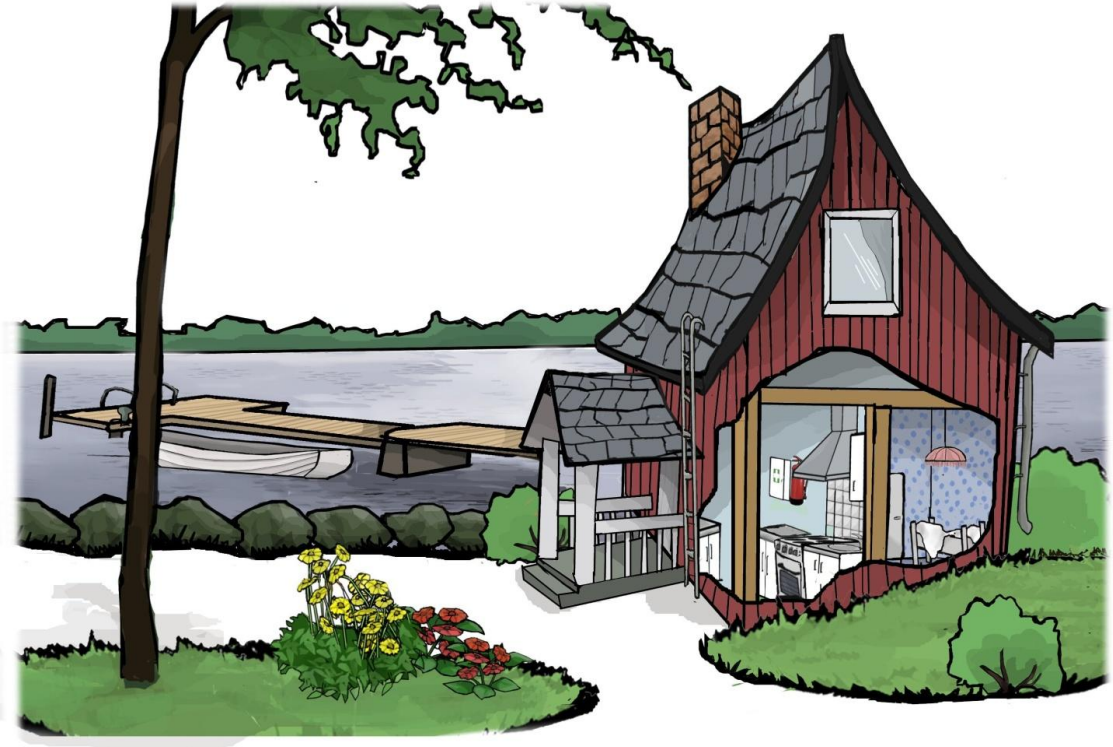
1. Omakotiasumisen ja vapaa-ajan asumisen normisto-osuudet
2. Turvallisuusmittariston tulostenäkymä
3. Turvallisuuden eri toimintaohjeet
4. Turvallisuustestaus
5. Muistutustoiminto
6. Ohjelman käytön hallintamoduuli

Asuinhuoneisto

Tämä on ohjelman päänäkökulma ja ohjelman tärkein opetusperusta. Asuinhuoneistosuudessa opiskelijalla on mahdollisuus lisätä omakotitaloasumisen turvatietoutta. Osiosta löytyy kaikki tarvittavat normistot ja linkit lisätietouden hankintaan. Normistosivut ovat kuvitetut ja tekstitetyt. Jokaisessa ohjeessa on aluksi kuva ja tämän jälkeen tulee selkeä tekstiosuus. Lopussa on vielä lainsäädäntö, jos käyttäjä haluaa syventyä asiaan enemmän.

Tästä osiosta saa lisätietoutta myös yleiseen turvallisuustietouteen. Päänäkymässä näkyy normistot, toimintaohjeet, mittaristot, turvatestit, muistutustoiminnot sekä hakutoiminto. Lisäksi käyttäjälle näkyy omat tiedot ja oman kiinteistön tunnukset ja nimikkeet.

Vapaa-ajan asunto

Tämä on ohjelman toinen päänäkökymä. Tässä osiossa on vapaa-ajanasumisen turvallisuudella merkityksellinen osa. Kuvituksessa on pyritty huomioimaan vapaa-ajan asumisen haasteet. Kesämökillä ja vapaa-ajalla halutaan lomailla ja unohtaa arjen murheet. Hyvän loman perusedellytys kuitenkin on, että turvallisuusasiat ovat kunnoissa. Osioon on lisätty vapaa-ajanasumiseen liittyvää lainsäädäntöä ja ohjeistusta. Tästä kokonaisuudesta löytyy myös perusasiat jokapäiväisen turvallisuuden ylläpitoon.

Toimintaohjeet

Toimintaohjeet – osiossa on arjen turvallisuuden yleisimmät toimintaohjeet. Nämä ohjeet liittyvät hätäensiavun, alkusammutuksen, tulipalojen, rikosturvallisuuden sekä poikkeusolojen toimintoihin. Käyttäjällä on mahdollisuus ohjeiden avulla kartuttaa omaa tietouttaan sekä saada niiden kautta selkeitä toimintamalleja.

Ohjeet ovat monikuvitettuja (värillisiä) kokonaisuuksia. Kaikissa ohjeissa on tarkat monivärikuvat toimintojen eri vaiheista. Kaikissa kuvissa on ohjeteksti, joka opastaa lukijaa tulkitsemaan kuvat oikein. Kuvituksella ja tekstityksellä pyritään selkeyttämään ohjeiden tulkintaa. Monet turvallisuusohjeet ovat kirjoitettu ammattikielellä ja näin eivät ole selkeästi ymmärrettävissä. Tämä haaste on pyritty huomioimaan ja tekemään ohjeista erittäin selkeitä.

Turvallisuusmittaristo

Turvallisuusmittaristo kertoo riskikartoituksen avulla kiinteistön turvallisuustason. Riskit ovat arvioitu valmiiksi ja niille on annettu arvo. Riskit perustuvat omakotiasumisen yleisimpiin riskeihin ja niiden merkityksiin. Riskit laukeavat uudestaan määrätyin väliajoin. Tätä aikajanaa ohjaa riskin merkityksellisyys. Turvallisuus ilmoitetaan liikennevaloilla periaatteella 0-8 välttävä, 9-12 tyydyttävä ja 13–15 hyvä turvallisuustaso.

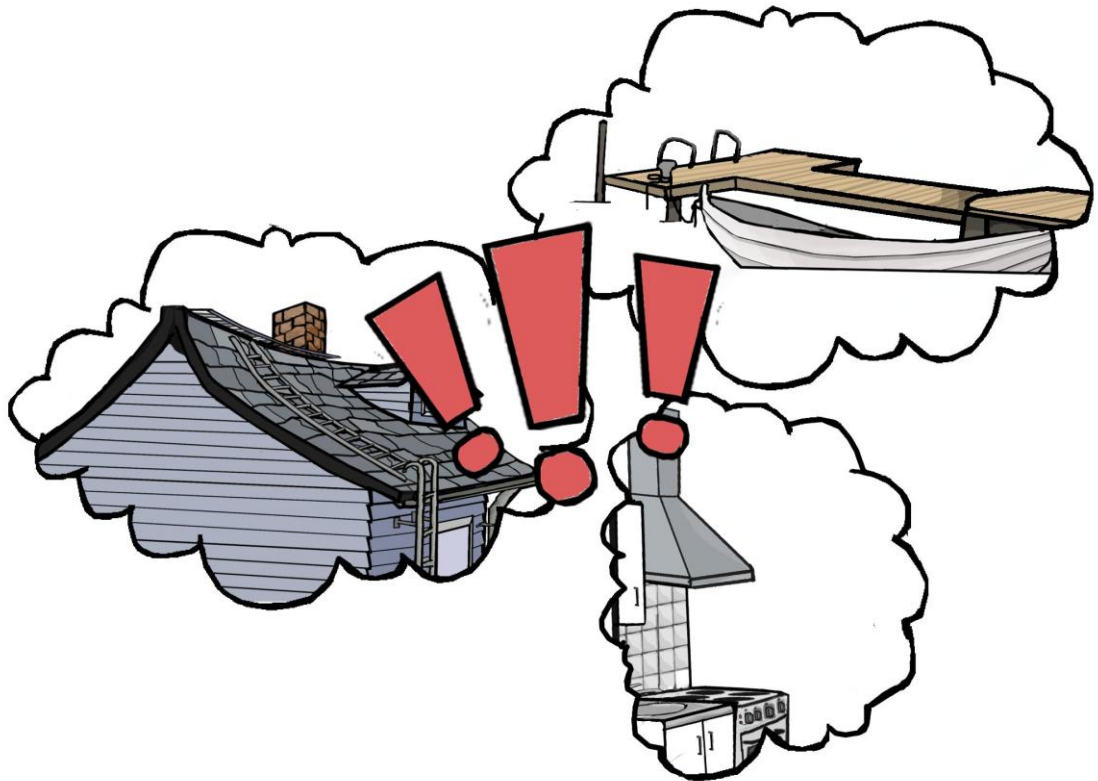
Tähän osioon voi syöttää kiinteistön ja omistajan tiedot sekä ne voidaan tulostaa kartoituksen jälkeen. Tulostetta voidaan käyttää opettajalle palautettavana tehtävänä tai vaikka palotarkastusten yhteydessä sekä talon myymisen yhteydessä. Mittariston tulossivulla on tärkeä merkitys riskien tilastoinnissa, sillä tähän tulostuu kaikki ohjelman laskevat arvot, niiden merkitys ja tärkeys, eli tämä sivusto ohjaa koko riskienhallintaa.

Turvallisuustesti

Turvallisuustestiosuudessa on mahdollista testata opiskelijan turvatietoutta. Opettajalla on mahdollista lisätä tähän osuuteen uusia kysymyksiä sekä muokata jo olemassa olevia kysymyksiä. Tällä osuudella voidaan monipuolisesti kehittää opiskelijan turvatietoutta sekä opettaja voi antaa tehtävän vastata esim. useampaan kysymyssarjaan.

Testiosuus toimii siten, että opiskelijan tulee vastata kymmeneen testikysymykseen. Ohjelma ohjaa vastaamaan aina oikean vastauksen, eli jos käyttäjä vastaa väärin niin ohjelma pakottaa vastaamaan uudelleen. Ohjelma ”arpoo” kysymykset mielivaltaisessa järjestyksessä, eli joka kerta kysymyssarja on uusi. Kun kysymyksiin on vastattu, saa vastaaja siitä riskikartoitukseen lisäarvon, eli ohjelma huomioi vastaajan turvatietouden lisääntymisen. Kysymyksiä on yhteensä valmiina 66-kappaletta.

Muistutustoiminto

Muistutustoiminto – osio on kokonaisuus jolla voidaan viestiä, asettaa muistutuksia, korjata riskejä sekä hallita rakennuksen huoltotoimintaa. Tämä osio on siis riskienhallinnan ja huollon muutosten hallintaosio. Mikäli käyttäjä haluaa korjata puutteellisia tai lauenneita riskejä, se tapahtuu täällä. Mikäli käyttäjä haluaa hallita ja ohjata kiinteistön huoltotoimintaa, sekin tapahtuu täällä. Tai jos käyttäjä haluaa viestiä toiselle käyttäjälle (opettaja-oppilas), myös se tapahtuu täällä.

Tämä osio on siis opetuksen kannalta ehkä mielenkiintoisin. Toiset pääosiot täydentävät tätä, mutta täällä tapahtuu kaikki itse tehtävät toiminnot ohjelman sisällä.

4. KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI

Kehittämistyön idea lähti liikkeelle valmiista turvallisuusalan koulutuksen oppimisympäristöstä joka oli tuotettu tietotekniseksi kokonaisuudeksi. Lähdimme pohtimaan, voidaanko oppimisympäristöä käyttää muissakin oppimistilanteissa kuin toisen asteen koulutuksessa tai varsinaisessa turvallisuusalan koulutuksessa. Valitsimme kehittämistyön tekijöiden osaamisalueiden pohjalta kohderyhmiä joilla halusimme ohjelmaa kokeilla. Kohderyhmänä toimivat kaupan alan henkilökunta, haja-asutusalueen henkilöitä eri talouksista sekä erityistukea elämiseen tarvitseva ryhmä. Kohderyhmäksi on tarkoituksella valittu kolme täysin erilaista kohderyhmää. Näin saadaan laajempi käsitys ohjelman toimivuudesta eri ryhmille. Tutkimuksen aiheen mukaan kohderyhmät on rajattu kolmeen eri ryhmään

Kehittämistyö toteutettiin seuraavan aikataulun mukaisesti:

1. Hankkeen ensimmäinen suunnittelupalaveri oli 27.9.2012. Palaverista tuotettiin muistio, mikä toimii ideatuotoksena.
2. Toinen palaveri oli marraskuun 23.11.2012 OPE-koulutuksen lähipäivän jälkeen. Palaveri aiheena oli hankkeen teoreettisen pohjan käsittely.
3. Kolmas palaveri oli 2.1.2013, jolloin tuotettiin hankkeen hankesuunnitelma.
4. Hankkeen teoreettista osuutta on tuotettu koko ajan, mutta tutkimusosio tuotettiin tammi-helmikuun aikana 2013.
5. Neljäs palaveri oli tammikuun lähipäivän jälkeen, jolloin päätettiin kehittämiss-hankkeen lopullinen sisältökokonaisuus.
6. Viides palaveri oli 1.3.2013 lähipäivän jälkeen, jolloin tarkastettiin tuotettu tekstisisältö ja päätettiin tehtävät muutokset / korjaukset.
7. Maaliskuun loppuun mennessä hankkeen tuotos oli valmis ja luovutetaan tarkastettavaksi opettajalle.
8. Maaliskuun lopulla tuotettiin yhteistyössä johtopäätökset kehittämistyöhön
9. Varsinainen kehittämishanke esiteltiin huhtikuussa 2013.
10. Esittelyn jälkeen tehtiin korjaukset toukokuussa 2013.

5. SELVITYKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää turvallisuusohjelman soveltuvuus eri kohderyhmille. Kartoituksen tarkoituksena on myös nostaa esille opettajien / kouluttajien, käyttäjien sekä omat kokemukset ja näkemykset turvallisuusasioiden koulutuksesta ja sen merkityksestä.

Kohderyhmä tekee ohjelman avulla turvallisuuskartoituksen johonkin kiinteistöön sekä opiskelee turvallisuustietoutta ja huollon merkitystä. Käytön jälkeen osallistujien kanssa keskustellaan ohjelman toimivuudesta ja sopivuudesta kyseiselle kohderyhmälle. Tuloksia verrataan toisiinsa eri kohderyhmien välillä.

Tässä työssä esitämme kysymyksen:

Miten turvallisuusohjelma soveltuu eri kohderyhmille?

Hypoteesi kohderyhmien välillä:

Oletamme että turvallisuusohjelma soveltuu paremmin aikuisryhmien koulutukseen.

Keskeisimmät käsitteet ovat; Turvallisuus ja turvallisuuskoulutus.

Kaupan ala

Tässä kehittämistehtävässä testattiin turvatieto-ohjelmisto kaupan esimiehillä. Ohjelmisto avattiin kahdelle erikokoisen myymälän myymäläpäällikölle, liikekoot olivat pieni myymälä ja keskisuurimyymälä. Henkilökuntaa toisessa myymälässä on 4 ja keskisuuressa myymälässä on 6 vakituista ja 3 puitetyöntekijää.

Kumpikin esimiehistä tutustui ohjelmistoon itsenäisesti ja tämän jälkeen keskustelimme ohjelmiston mahdollisuuksista kaupan alan työntekijöiden turvatiedon kehittämiseen, pohdintoihin osallistui myös muutamia kaupan alan työntekijöitä joilta kysyttiin asioita työn ohella sekä myymälän kuukausittaisen paloturvallisuustarkastuksen aikana.

Erittäin hyödylliseksi todettiin erityisesti toimintaohjeet osio ja niistä pohdimme alla olevia osioita.

1. Alkusammutus.
2. Ensiapu
3. Hätäilmoitus
4. Lattiakaivon ja pesualtaan hajulukon puhdistus
5. Tapaturmatilanteet
6. Toiminta murto- tai ilkivaltatilanteessa
7. Toiminta tulipalossa
8. Kemikaalit

Jokaisesta myymälästä löytyy alkusammutuslaitteisto esimerkiksi jauhesammutin. Jauhesammuttimen käyttö ei välttämättä ole kaikille itsestäänselvyys. On erittäin hyödyllistä nähdä miten mitä laitteella kuuluu tehdä, myös huoltoväli on hyvä tietää. Keskisuurta myymälästä löytyy myös pikapaloposti.

Kiinteistön vastuulla on paloilmoitinpainikkeiden asentaminen, mutta jokaisen myymälästä on hyvä tietää missä ne sijaitsevat. Isoissa kauppakeskuksissa myös kokoontumispaikka ja keskuskojeen sijainti on hyödyllistä tietää. Sammutuspeitteen käyttöohje koettiin myös hyödylliseksi ja jopa tarpeelliseksi. Usealta löytyy se kotoa ja myymälän ruokatilasta, mutta harva on joutunut peitettä käyttämään.

Ensiapu ja hätäilmoitus ovat sellaisia jotka jokaisen on hyvä tietää. Liikkeissä käy päivittäin useita kymmeniä jopa satoja asiakkaita, mitä tahansa voi tapahtua ja jokaisen on hyvä tietää perusohjeistus. Myymälässä pitää olla vähintään yksi henkilö jolla on esiapukokemus, mutta hän ei välttämättä ole juuri kyseisellä hetkellä paikalla joten kaikkien henkilökunnasta on hyvä tietää perusohjeistus hätäilmoituksesta sekä ensiavusta.

Lattiakaivon tai pesualtaan hajulukon puhdistus on asia joka tulee aivan varmaan vastaan myös myymälöissä. Tämä ei ole nuorille itsestään selvä asia. Toisaalta kertaus on opintojen äiti joten myös vanhemmalle henkilökunnalle asian läpikäyminen on aivan yhtä hyödyllistä.

Tapaturmatilanteet ovat aina mahdollisia myös myymälätiloissa, asiakaskunta on vauvasta vaariin joten mitä tahansa voi sattua asiakkaille, mutta myös henkilökunnalle. On hyvä käydä läpi mahdolliset toimenpiteet ja yhteydenotot esimerkiksi vakuutusyhtiöön.

Murto- tai ilkivaltatilanteet ovat yleisempiä kaupanalalla kuin yksityisessä taloudessa. Todennäköisesti useasta myymälästä löytyy turvakäsikirja, jossa on ohjeet tapahtumien kulkuun. Mielestämme virtuaaliohjelma on myös hyödyllinen käytäessä läpi mahdollisia uhkia tai tilanteita.

Kuinka moni on pohtinut miten toimia esimerkiksi tulipalotilanteessa? Hyvä ja perusteellinen asian läpikäyminen on hyödyllistä. Isossa myymälässä kaikki on mahdollista ja on erittäin hyödyllistä tietää miten toimia, sillä usein vaarassa on iso määrä ihmisiä.

Kuvat selventävät ja auttavat useita henkilökunnasta muistamaan tilanteet paremmin, toisille luetun ymmärtäminen voi olla heikkoa ja asioita ei ole niin helppo muistaa pelkän luetun tekstin perusteella. Selvät hyvät kuvat auttavat avaamaan tekstit eri tasolle.

Moniko nuori tietää mitä tehdä jos yleinen vaaranmerkki kuuluu? Esimerkiksi koulussa asian esittäminen ei kiinnosta varmastikaan teini-iässä olevia, mutta virtuaalinen ympäristö voisi olla avain asian perehtymiseen ja muistamiseen.

Kemikaalien käyttö kotona osio koskee myös käyttöä myymälätiloissa. Melkein jokaisesta myymälästä löytyy jonkinlaisia kemikaalia, pesuaineet ovat niistä yleisempiä. Myymälässä pitää olla käyttöturvallisuustiedote ärsyttävistä, haitallisista tai myrkyllisistä tuotteista, mutta moniko myyjä/opiskelija tietää siitä? Mitä suurempi työyhteisö on, sitä todennäköisempää etteivät tarvittavat tiedot mene koko henkilökunnan tietoisuuteen.

Turvallisuustesti oli hyvä ja selkeä. Oli erittäin hyvä, että testivastaukset saatiin heti ulos, tällöin näki heti mikä oli oikein tai väärin. Testin voisi myös toteuttaa niin, että sen pitää läpäistä ja sen jälkeen voisi tulostaa todistuksen joka on voimassa esimerkiksi yhden vuoden ja sen jälkeen testi on uusittava. Näin saataisiin pidettyä asiat mielessä, ohjelma voisi muistuttaa henkilöille jotka eivät ole testiä viimeisen vuoden aikana tehnyt. Aluksi kun luodaan testiympäristö, tällöin voisi luoda henkilöt jotka kuuluvat toimintaympäristöön ja sen jälkeen jokaisen pitäisi tehdä testi ja saada se läpi ja myymäläpääl-likön valvonnassa on, että testi tehdään jokaisen henkilön toimesta.

Ohjelmistoa voisi käyttää myös myymälässä hieman turvatieto-ohjelmistoa räätälöiden. Muistutukset voisivat toimia niin, että esimerkiksi sammuttimien tarkistaminen pitäisi kuitata ennen kuin muistutus poistuisi tietokoneruudulta. Kaupanalalla on todella paljon muistettavaa joten tällainen muistuttava ohjelmisto voisi olla erittäin hyvä. Samalla ensimmäisellä kerralla pitäisi tarkistuttaa onko esimerkiksi palovaroittimia tarpeeksi, onko sammuttimet asennettu oikeisiin paikkoihin ja ovatko ne toimintakelpoiset.

Isoissa kauppakeskuksissa ja ketjuissa asia todennäköisesti hoidetaan asiallisesti ja hyvin ketjun/kauppakeskuksen puolesta, mutta pienemmissä liikkeissä tämä voi olla huommin hoidettu.

Kaupan alalla turvallisuuskulttuuri vaatii, että jokainen osa-alue on sitoutunut turvallisuuskulttuurin luomiseen ja ylläpitämiseen. Turvallisuusorganisaatio on perustettu ja se toimii. Jokaisella työntekijällä on velvollisuus ylläpitää ja kehittää turvallisuuskulttuuria. Turvatieto-ohjelmisto voisi olla hyvä apuväline turvallisuusosastolle, ohjelmiston muokkaus ja räätälöinti kaupan alalle eivät ole mahdottomuus. Löysimme erittäin hyviä ja toimivia osa-alueita ohjelmistosta.

Kehitysvamma-ala

Tässä kehittämissuhteessa tutustuttiin kehitysvammaisten henkilöiden kanssa nettiohjelmaan jonka tavoitteena on parantaa kodin ja arjen turvallisuutta. Kehitysvammaiset henkilöt, joiden kanssa ohjelmaan tutustuimme, asuvat kehitysvammaisille tarkoitettussa asumisyksikössä, jossa jokainen asuu vuokralaisena omassa asunnossaan. Pyrittiin selvittämään neljän asukkaan oppimismahdollisuuksia ryhmän ja oppimisympäristön kautta.

Ohjelmaan tutustuminen:

Kokoonnuimme neljän asukkaan kanssa toimistoon jossa saatoimme kaikki päästä näkemään tietokoneen näyttöruudun riittävän hyvin.

Aloitimme ohjelmaan tutustumisen avaamalla koneen jonka kaikki asukkaat jo hallitsivat.

Heillä kaikilla on riittävät valmiudet toimia tietokoneella itsenäisesti ja etsiä tietoa heitä kiinnostavista aiheista. Ohjaajana kirjauduin ohjelmaan ja avasin ”Asuinhuoneisto”:a käsittelevän sivuston. Eteen auennut kuva kodista herätti ensimmäiset kysymykset asukkaiden keskuudessa. Talosta puuttuu seinä ja se ei heidän mielestään ollut luonnollinen tilanne. Kävimme keskustelua piirroksista jonka jälkeen asukkaat hyväksyivät ja ymmärsivät kuvan.

Alkuvaiheessa valitsin Asuinhuoneiston, Toimintaohjeet sekä Muistutukset läpikäytäväksi teemoiksi.

Asuinhuoneisto:

1. Alkusammutin. Aukkaat asuvat kehitysvammaisten asumisyksikössä jossa on sprinklerijärjestelmä sekä alkusammutin laitteita runsaasti. Kuvan kautta pystyimme hienosti miettimään mitä tarkoitetaan jauhesammuttimella ja sammutuspeitteellä. Aukkaat esittivät toiveen tutustua paremmin laitteisiin ja tähän liittyen katson aiheelliseksi kutsua palolaitokselta turvallisuusvastaavan opastamaan asukkaitamme laitteiden käytössä.
2. Kotisprinklaus. Kävimme keskustelua mitä tarkoitetaan sprinklauksella ja millaisia toimia vääränlainen toiminta voi saada aikaan. Kaikkien kehitysvammaisten henkilöiden kanssa sprinklauksesta ei voi käydä keskustelua, jottei synny tarvetta kokeilla sprinkleriä käytännössä, mutta kyseiset asukkaat ymmärtävät sen vaarat ja hyödyt.
3. Palovaroitin. Luimme sivuston läpi ja etsimme asumisyksiköstä palovaroittimia. Aukkaat olivat hyvin tietoisia mikä on palovaroitin ja mikä on sen tehtävä. Kiinteät palovaroittimet eivät luo todellista kuvaa oman asunnon palovaroittimen huollosta ja kunnossapidosta ja sovimme asukkaiden kanssa että hankimme kotitalouksiin suunnitellun varoittimen kokeilu ja katselu käyttöön.
4. Pihajärjestelyt. Kiersimme asukkaiden kanssa asumisyksikön fyysisesti nettisivuston luettuamme. Pohdimme mitä sivustolla sanottiin pelastusteistä ja miten ne oli meidän yksikössä järjestetty. Tarkastelimme myös muita mahdollisia vaaran aiheuttajia kuten tupakkapaikan roskapönttöä ja polkupyörien sekä potkukelkkojen säilytysmahdollisuuksia.

5. Varatiet. Asumisyksikkö toimii kahdenoven periaatteella. Tämä tarkoittaa sitä että jokainen asiakas asuu asunnossa jossa on ovi ulos ”vapauteen” sekä ovi sisälle ”turvaan”. Näin ollen voidaan todeta asukkaalla olevan aina kaksi ulospääsyä asunnostaan.

Toimintaohjeet:

Ohjelmaan tutustumisvaiheessa ei ole syytä lähteä siirtymään ohjelman sivustolta toiselle ja tästä syystä tutustuimme toimintaohjeisiin erillisellä tapaamiskerralla. Valitsin Kodin turvatieto ohjelmasta kehitysvammaisia asiakkaitamme eniten palvelevan tiedon esittelyn. Tarkastelimme yhdessä seuraavia osa-alueita:

1. Alkusammutus.
2. Ensiapu
3. Hätät ilmoitus
4. Lattiakaivon ja pesualtaan hajulukon puhdistus
5. Tapaturmatilanteet
6. Toiminta murto- tai ilkivaltatilanteessa
7. Toiminta tulipalossa
8. Toiminta vesivahingossa
9. Ulkotulet ja kynttilät.

Toimintaohjeiden kuvitus avasi asukkaille ohjeita paremmin kuin kirjoitettu teksti. Ohjaajana luin heille tekstit ja tein tarkentavia kysymyksiä. Kuvitus oli selkeä ja asianmukainen eikä luonut ylimääräistä informaatiota.

Muistutukset:

Muistutukset sivusto on Kodin turvatietoa ohjelman oleellisin sivu joka kertoo millaisia toimia asunnossa tulisi tehdä ja millä aikataululla. Tutustuimme valmiiseen ”Tärkeimmät muistutukset” osioon asukkaiden kanssa.

Tämä herätti selvästi mielenkiinnon herpaantumista. Paljon asiaa kirjoitetussa muodossa aikaansai asukkaissa ahdistusta ja ymmärtämättömyyttä. Pohdimme yhdessä millaisia muistutuksia he edelläkäydyn perusteella kaipaisivat. Asukkaat totesivat tarvitsevansa muistutuksia:

1. Alkusammuttimien kunnon tarkastamiseen
2. Pihajärjestelyjen tarkastamiseen
3. Varateiden tarkastamiseen
4. Ensiavun kertaamiseen
5. Hälytyksen tekemisen harjoitteluun
6. Hajulukkojen puhdistamiseen
7. Tapaturmien välttämiseksi yleistä keskustelua aika-ajoin
8. Harjoittelua tulipalon sattua määrääjain.

Kodin turvatieto ohjelma on käytännöllinen monelta osin. Erityistä tukea vaativien henkilöiden kannalta ohjelma osoittautui melko monimutkaiseksi ja hyvän lukutaidon vaativaksi kokonaisuudeksi. Ohjelma tarjoaa kuitenkin hyvän pohjan luoda erityistä tukea vaativille henkilöille selkeämmän ja kuvitetumman kokonaisuuden sekä ohjaajille hyvän alustan yhteistoimintaan tärkeiden asioiden opetteluun ja muisteluun.

Itsenäinen ohjelman käyttö kiinnosti kahta (lievästi kehitysvammaiset) asukasta.

Haja-asutusalue

Tämän kehittämistehtävän yhtenä ns. testikohderyhmänä olivat harvaanasuttujen kylien asukkaat. Tavoitteena on nettiohjelman avulla parantaa kylien asukkaiden kodin ja ympäristön turvallisuutta ja näin ollen lisätä asukkaiden arjen turvallisuutta. Henkilöt, jotka ohjelmaan tutustuivat, ovat aikuisia kylän asukkaita. Ohjelmaan tutustumisella pyritään selvittämään sen toimivuutta harvaanasutuilla alueilla ja kuinka se lisää turvallisuuden tunnetta eri-ikäisten asukkaiden keskuudessa sekä aktivoittaa omaehtoisen turvallisuuskäyttäytymiseen.

Ohjelmaan tutustuminen suoritettiin kolmen eri henkilön toimesta. Nimeän heidät testihenkilö 1, 2 ja 3. Testihenkilö numero 1 on 44-vuotias insinööri-isä. Heidän talouteen kuuluvat isän lisäksi äiti ja kaksi poikaa (7 ja 14-vuotiaat) sekä kaksi koiraa. Testihenkilö numero 2 on noin nelikymppinen kylätoiminta aktiivi. Hän on avoliitossa asuva naishenkilö. Heillä on kaksi kissaa. Testihenkilö numero 3 on eläkkeellä oleva opettaja. Hän on jäänyt leskeksi muutama vuosi sitten. Annoin ohjeet kuinka ohjelmaan kirjaututaan, jonka jälkeen testaajat siirtyivät yksi kerrallaan nettiohjelmaan.

Kaikki kolme testihenkilöä tutustuivat ohjelmaan itsenäisesti. He saivat tutustua kaikessa rauhassa ohjelman sisältöön ja sen toiminta mahdollisuuksiin. Jokainen tutustui oman kiinnostuksena mukaisiin osioihin. Testauksien jälkeen keskustelimme ja analysoimme yhdessä ohjelman käyttömahdollisuuksia ja kehittämishaasteita kyläasukkaiden keskuudessa. Keskusteluun osallistui myös muutamia muita kylän asukkaita. Testaajat koelivat ohjelman eri toimintamuotoja monipuolisesti. Eniten keskustelua herätti toimintaohjeet osio, jota tässä kehittämishankkeessa käsittelen syvällisemmin.

Testihenkilöt kokivat hyödylliseksi toimintaohjeet osion, jota voisi hyödyntää vaikka kokonaisuutena kyläläisten turvallisuuskoulutuksessa. Koulutuksen vetäjän ei välttämättä tarvitsisi olla alan asiantuntija vaan ohjelman avulla voisi kuka tahansa ”opettaa” oikeita toimintaohjeita oman asuinympäristönsä asukkaille.

Keskustelua herätti eniten osiot alkusammutuksesta, ensiavusta, tapaturmatilanteista, murto- ja ilkivaltatilanteista sekä toiminnasta tulipalotilanteessa. Suurin huolen aihe kaikilla testaajilla oli omien tietojen ja taitojen vähäisyys, jos jotakin tapahtuu. Kyläläiset kokevat pelottavana asiana palveluiden siirtymisen kauemmaksi. Erityistä huolta aiheuttaa palo-, pelastus- ja poliisiviranomaisten paikalle tulon viiveessä. Testihenkilöt ja kyläläiset kokevat omaehtoisen kouluttautumisen ja varautumisen olevan elinehto harvaanasutuilla seuduilla. Tämän kaltainen ohjelma soveltuu hyvin omaehtoisen turvallisuuskoulutuksen lisäämiseen. Sitä voi tehdä yksin tai yhdessä. Ohjelman käyttö lisäsi jo pienessä ajassa lisätiedon halukkuutta ja tarvetta kertoa asioista myös lähipiirissä asuville henkilöille.

Ensiapuopetuksen tulisi sisältää turvallisuustietoa ja antaa perusvalmiudet henkeä pelastavaan hätäensiapuun, tietoa sairaskohtauksista ja tapaturmista sekä toimintataktiikasta onnettomuus- tai sairauskohtaustilanteissa. On erittäin tärkeää, että näitä taitoja harjoitellaan käytännössä, erityisesti haja-asutusalueella. Testaajien mielestä ohjelma soveltuu hyvin tietojen kertaamiseen käydyn koulutuksen jälkeen.

Murto- ja ilkivaltatilanteet ovat kyläläisten mielestä harvinaisia tilanteita mutta lisääntymään päin. Ikä-ihmisten lukitusjärjestelmät eivät ole useinkaan ajan tasalla olevia eivätkä he ole puolustuskykyisiä esim. murtotilanteessa. Myös huijausyritykset ovat lisääntyneet kylillä.

Tämä osio antaa testaajien mielestä hyvää perustietoa murto- ja ilkivallan ehkäisyn toimenpiteistä sekä aktivoi testaajia erilaisten vaarojen tunnistamiseen. Ennaltaehkäisyä lisäävien asioiden opettamisessa ja muistuttamisessa ohjelma soveltuu erityisen hyvin kyläläisten tarpeisiin.

Tapaturmatilanteet ovat ehkäistävissä suurimmaksi osaksi. Myös testihenkilöt tekivät tämän havainnon käydessään läpi ohjelman tapaturmaosiota. Tässäkin yhteydessä keskustelussa tärkeimmäksi riskiryhmäksi nousivat ikä-ihmiset mutta myös lapsiin kohdistuneet tapaturmat nousivat keskusteluun. Testaajat tekivät useita havaintoja ohjelman avulla siitä, kuinka lapsiperheet voisivat parantaa kodin turvallisuutta ja vähentää tapaturma riskejä. Sama asia koski myös ikä-ihmisten koteja. Testiryhmän mielestä ohjelmaa voisi erinomaisesti soveltaa kyläläisille suunnattuun tapaturma infoon, jossa tehtäisiin oman kodin parannusehdotuksia toimenpiteistä, joilla tapaturmia voitaisiin ehkäistä.

Alkusammutus on sellainen taito, jota tulee harjoitella käytännössä mutta ohjelman alkusammutus ja toiminta tulipalotilanteessa osio antavat tietoa paloturvallisuudesta ja alkusammutuksen yleisistä periaatteista. Lisäksi osiossa käsitellään pelastussuunnitelmaa, oman asuinympäristön paloturvallisuusriskejä sekä antaa toimintavalmiuksia tulipalotilanteeseen. Testiryhmä piti erittäin tärkeänä käytännön harjoituksia ja esim. välineisiin tutustumista. He kokivat kuitenkin paloturvallisuus osion tukevan käytännön koulutusta sekä ylläpitävän jo opittuja tietoja ja taitoja. Lisäksi tämän osion avulla voisi lapsia tutustuttaa tärkeisiin asioihin ja tehdä niistä arkeen sisältyviä, jokaiselle kuuluvia taitoja ja tietoja.

6. SELVITYSTYÖN TULOKSET

Tutkimuksen luotettavuus muodostuu riittäväksi, kun empiirisessä tutkimuksessa noudatetaan ontologisesti relevantteja menettelytapoja. Juha Perttula (2011) esittääkin yhdeksää kriteeriä, joita voidaan yleisesti käyttää kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. 1. Tutkimusprosessin johdonmukaisuus, 2. Tutkimusprosessin reflektointi ja sen kuvaus, 3. Tutkimusprosessin aineistolähtöisyys,

4. Tutkimusprosessin kontekstisidonnaisuus, 5. Tavoiteltavan tiedon laatu, 6. Metodien yhdistäminen, 7. Tutkijayhteistyö, 8. Tutkimuksen subjektiivisuus ja 9. Tutkijan vastuullisuus.

Hankkeen tuloksia verrataan keskenään toisiinsa. Näin saadaan selville eri kohderyhmien erot. Vastauksia sovelletaan ohjelman toimintaan ja näin saadaan toiminnalliset kehityspiirteet eri kohderyhmien osalta. Tärkeää on huomioida käytännön toimintoja ja niiden toimivuutta.

Tutkimuksen tulos on tutkijan näkökulma asiaan. Tutkimuksen avulla ei välttämättä pyritä löytämään totuutta tutkittavaan ilmiöön (Ahonen 1994).

Kaupan ala

Esimiehet toimivat kaupan alalla ja joutuvat miettimään oman liiketilansa turvallisuutta. Useissa kaupan alan myymälöissä on hyvin hoidettu sammutusjärjestelmät, mutta koulutuksessa löytyy puutteita. Riskien kartoitus hoidetaan turvallisuusosaston puolelta. Kohdemyymälöistä suuremmasta löytyvät palovaroittimet, jauhesammuttimet, pikapaloposti sekä sprinkleri.

Tietoturvaohjelmisto herätti mielenkiintoa molemmissa esimiehissä. Ohjelmisto toimisi varmastikin työntekijöiden perehdytyksessä tai vuosikoulutuksessa hyvänä apuvälineenä.

Kaupan alalla on paljon asioita joita pitää tietää jotta työpaikka on turvallinen. Olisiko parempi, että nämä asiat käytäisiin läpi yksityiskohtaisesti niin, että vastuu on myymälällä/myymäläpäälliköllä vai voisiko myymälällä olla esimerkiksi kerran vuodessa virtuaaliympäristössä testi jossa testataan tietämystä turvatiedosta. Moni asia on tiedossa, mutta unohduksissa. Työpaikalla on kiire ja vaihtuvuuttakin voi olla, kaikkia ei välttämättä ole perehdytetty, missä sijaitsevat vaahtosammuttimet, mitä niillä tehdään ja milloin ne pitää vaihtaa. Missä kauppakeskuksen kokoontumispaikka sijaitsee tai miksi astianpesukoneen hana pitää sulkea.

Usein kaupan alalla henkilökunnan ikäjakauma on suuri, on juuri työelämään tulleita nuoria joilla ei ole käytännön kokemusta välttämättä edes yksinasumisesta ja heillä kodin tietoturvatietämys voi olla hyvinkin minimaalista. Toisaalta taas työuransa loppupuolella olevat ovat voineet hyvinkin unohtaa joitain tärkeitä asioita, sama voi koskea työikänsä keskivaiheilla olevia. Kaikkien kannalta työturvallisuus ja turvatiedon kerääminen on hyväksi, niin asiakkaiden kuin henkilökunnankin kannalta.

Keskisuuren yrityksen avauksen yhteydessä henkilöstölle järjestettiin paloturvallisuuskoulutus ja virtuaalinen paloturvallisuustesti. Turvatieto-ohjelmisto oli laajempi ja selkeämpi kuin kohde yritykselle viisi vuotta sitten esitetty versio. Molemmat esimiehet pitivät ohjelmistoa hyödyllisenä ja erittäin hyvänä mahdollisuutena toteuttaa omassa myymälässä. Verkkoympäristö mahdollistaa helpon toteutuksen. Ohjelmistoa voisi käyttää myös myymälässä hieman turvatieto-ohjelmistoa räätälöiden. Muistutukset voisivat toimia niin, että esimerkiksi sammuttimien tarkistaminen pitäisi kuitata ennen kuin muistutus poistuisi tietokoneruudulta.

Kaupanalalla on todella paljon muistettavaa joten tällainen muistuttava ohjelmisto voisi olla erittäin hyvä. Samalla ensimmäisellä kerralla pitäisi tarkistuttaa onko esimerkiksi palovaroittimia tarpeeksi, onko sammuttimet asennettu oikeisiin paikkoihin ja ovatko ne toimintakelpoiset. Isoissa kauppakeskuksissa ja ketjuissa asia todennäköisesti hoidetaan asiallisesti ja hyvin ketjun/kauppakeskuksen puolesta, mutta pienemmissä liikkeissä tämä voi olla huonommin hoidettu.

Kaupan alalla turvallisuuskulttuuri vaatii, että jokainen osa-alue on sitoutunut turvallisuuskulttuurin luomiseen ja ylläpitämiseen. Turvallisuusorganisaatio on perustettu ja se toimii. Jokaisella työntekijällä on velvollisuus ylläpitää ja kehittää turvallisuuskulttuuria. Turvatieto-ohjelmisto voisi olla hyvä apuväline turvallisuusosastolle, ohjelmiston muokkaus ja räätälöinti kaupan alalle eivät ole mahdottomuus. Löysimme erittäin hyviä ja toimivia osa-alueita ohjelmistosta.

Kehitysvamma-ala

Asumisyksikkö jossa kehittämistehtävään osallistuneet asukkaat asuvat on uusi yksikkö jonne on tehty turvallisuusselvitys sekä palo- ja pelastus selvitys että riskikartoitus.

Tästä huolimatta asukkaat itse eivät ole päässeet harjoittelemaan taloon liittyviä turvallisuutta parantavia toimia. Asumisyksikössä on turvalaitteita kuten palovaroittimet, sprinkleri järjestelmä, jokaisessa asunnossa sammutuspeitteet sekä asunnoista ovet kahteen suuntaan.

Kehittämistyö avaa myös oppimisympäristön kehittämiseen uusia näkökulmia. Ryhmässä oppiminen avasi uutta keskustelua ja yhdessä tekeminen näytti toiminnan usealta eri kantilta, mutta erityistä tukea vaativien henkilöiden kannalta tekstiä oli runsaasti vaikkakin kuvat toivat ymmärrettäväksi asioita. Ohjelma yhdistettynä konkreettiseen harjoitteluun tuottaisi hyviä tuloksia. Visuaalisuus, auditiivisuus sekä kinesteettisyys yhdistettynä helpottavat ymmärtämistä ja luovat kokonaistoimintakuvan.

Oppimisympäristö tulee luomaan haasteita opettajalle käsitteiden avaamisessa sekä tarkoitusperien selventämisessä, mutta tärkeää on löytää mahdollisuuksia ohjelman eli oppimisympäristön käyttöön myös enemmän apua arjessa, sekä kommunikaatiossaan tarvitsevien henkilöiden kohdalla. Vaikka sanat tuottaisivat vaikeutta, on oppimisympäristön kuvitus ja muu materiaali selkeää ja helppokäyttöistä, mikä puolestaan auttaa opettajaohjaajaa selventämään tarkoitusperää.

Oppimisympäristö netissä on tämän päivän oppimista. Erityistä tukea vaativat henkilöt ovat myös tottuneita netin käyttäjiä, kuten kehittämiseen osallistuneet nuoret osoittivat. Vaikka lukeminen on hidasta ja vaikeaa, tutut toiminnat auttavat viemään eteenpäin ja saavuttamaan päämäärän. Tietotekniikan hallinta ei kuitenkaan ole kynnyskysymys tämän oppimisympäristön kohdalla. Opettajaohjaaja voi yhdessä asukkaan kanssa käydä ohjelmaa läpi ja luoda konkreettisia tavoitteita oppijalle. Joillekin henkilöille riittävät motoriikka ja hiiren käyttö harjoitukset opetusohjelman käyttöön.

Opittiinko ryhmässä ja oppimisympäristössä? Kyllä opittiin. Kaikki olivat innostuneita ja kiinnostuneita alusta lähtien ja se takaa uuden oppimisen. Ryhmä kävi vilkasta keskustelua mikä osaltaan lisäsi kommunikaatiota mutta myös yhteistyötä osallistujien kesken. Kokeilun jälkeen osallistujat ovat käyneet keskustelua yhdessä läpikäydyistä asioista ja ovat muistutelleet toisiaan esimerkiksi pesutilan lattiakaivon putsamisesta. Opettajan ei tarvitse olla ennestään tuttu henkilö asukkaille, sillä oppimisympäristö mahdollistaa ”tasalaatuisen” opetuksen jokaiselle ryhmälle.

Vieraankin opettajan on helppo aloittaa opetustilanne koska ohjelma tarjoaa tiedon samassa järjestyksessä ja samana kerta toisensa jälkeen. Vaikka vieraskin opettaja voi opettaa erityistä tukea vaativia henkilöitä, sai asiakkaat tunteva opettaja uutta tietoa heistä, heidän ajatusmaailmastaan sekä toimintakyvystään.

Opetusohjelman pelkistäminen ja selkokielen käyttö saattaisi helpottaa useaa käyttäjää. Opetusohjelmasta joidenkin osa-alueiden noukkiminen erityistä tukea vaativille henkilöille auttaisi hahmottamisessa sekä nostaisi itseluottamusta ohjelman kokonaisuuden hallinnan myötä. Ohjelmaa on kuitenkin helppo käyttää opetustilanteessa yhdessä tukea vaativan henkilön kanssa ja se tuottaa ”tasalaatuista” tietoa turvallisuudesta. Turvallisuuteen liittyvien asioiden opettaminen oppimisympäristöä käyttäen oli mielekästä, helppoa ja mukaansatempaavaa, niin opettajan kuin oppijoidenkin mielestä.

Haja-asutusalue

Harvaanasuttujen kylien asukkaat testasivat ja antoivat kommentteja kokeiltuaan netti-ohjelmaa. Kommentit olivat ohjelman käytettävyydestä ja toimivuudesta heidän kodin ja ympäristön turvallisuuden parantamisessa eri-ikäisten asukkaiden keskuudessa sekä lisäksi omaehtoisen turvallisuuskäyttäytymisen lisäämisessä.

Vaikka testaajina oli vain kolme henkilöä, voimme todeta tulosten olevan melko yleistettävissä haja-asutusalueiden asukkaiden näkemyksiin. Kommentteja oli antamassa testaajien lisäksi useampia henkilöitä. Testauksen jälkeen koettiin erittäin hyödylliseksi ohjelman toimintaohjeet osio, jonka hyödyllistä tietoutta voisi hyödyntää esim. kyläläisten turvallisuuskoulutuksessa. He havaitsivat myös, että kouluttajan ei välttämättä tarvitsisi olla turvallisuusalan asiantuntija vaan ohjelman avulla voisi kuka tahansa ”opettaa” oikeita toimintaohjeita oman asuinympäristönsä asukkaille ikään kuin vertaisoppimisen metodein.

Vertaisoppiminen on yhteisöllinen ja oppilaslähtöinen työskentelytapa, jossa oppija toimii opettajana vertaisilleen ja jossa yhteisö toimii yhdessä jonkin ongelman ratkaisemiseksi. Vertaisoppimisessa oppilaat toimivat yhteisönä, ja oppiminen tapahtuu yhteisön jäsenten välillä keskinäisesti.

Oleellista on aktiivinen osallistuminen, sitoutuminen sekä vuorovaikutus ja keskustelu. Vertaisoppiminen kehittää erityisesti ymmärrystä ja ongelmanratkaisutaitoja. (Fawcett & Garton, 2005. 157-169).

Kyläläiset hahmottelivat myös nettiohjelman käytettävyyttä työpajatyöskentelyyn, jossa yksi paja keskittyisi nimenomaan turvallisuusteemaan. Ohjelma koettiin varteenotettavaksi vaihtoehdoksi toteuttaa turvallisuutta käsittelevä työpaja. Kyläläiset ovat järjestäneet työpajamaista työskentelyä aiemminkin.

Työpaja opetuksessa tarkoittaa opetus- ja oppimismenetelmää, työmuotoa ja aktiviteettia, joiden tavoitteena on saada oppilas omaksumaan uusia tietoja, käsitteitä, taitoja, arvoja sekä ajattelu- ja toimintatapoja ja jotka etenevät inhimillisessä vuorovaikutuksessa kontekstin ja ajatteluprosessin myötävaikutuksessa (Joyce & Weil, 1996, 185-194).

Testihenkilöt ja kyläläiset kokevat kaikenlaisen turvallisuutta lisäävän omaehtoisen kouluttautumisen ja varautumisen olevan elinehto harvaanasutuilla seuduilla. Tämän kaltainen ohjelma soveltuu hyvin omaehtoisen turvallisuuskoulutuksen lisäämiseen kaiken ikäisillä. He tekivät visioita siitä, kuinka lapset, perheet, seniorit ja koko yhteisöä voidaan kouluttaa ohjelman avulla. Erityisen tärkeänä he kokivat käytännön harjoittelua, jota ei missään tapauksessa tietyissä asioissa kuten alkusammutus voi kokonaan korvata tämänkaltaisella opetusohjelmalla. Ohjelma on kuitenkin hyvä lisä ja erityisen tärkeä kertauksen tueksi.

Tämän ohjelman käytettävyyden haasteeksi nousee iäkkäiden kyläläisten tietotekniset taidot mutta toisaalta nähtiin positiivisena asiana lisääntynyt halukkuus oppia tietoteknisiä taitoja tämän ohjelman avulla. Lisäksi kylän asukkaista löytyy henkiöitä, jotka ovat halukkaita tekemään ohjelman testaukset iäkkään naapurinsa puolesta koskien esim. asuinhuoneistoa osiota.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä kehittämis tehtävä, turvallisuuskoulutuksen oppimisympäristöstä, toteutui kolmen eri toimijan kokeiluna. Ohjelma oli luotu jo ennen kehittämistyön aloittamista ja sitä on käytetty turvallisuusalan koulutuksissa. Kokeiluun osallistuneet alat olivat kaupanala, kehitysvamma-ala sekä haja-asutusalue. Oppimisympäristönä toiminut turvallisuusalan ohjelma oli jokaisen alan keskiössä ja tarkoituksena oli testata ohjelman toimivuutta erilaisissa oppimistilanteissa.

Kehittämistyötä toteutti neljä toimijaa joiden tehtäväksi jäi kokeiluiden jälkeen käydä keskustelua oppimisympäristön käyttömahdollisuuksista, sen hyvistä puolista sekä kehittämisaatuksista. Eri aloilla suoritettut kokeilut toivat näkyväksi yhteneväisyyksiä mutta myös eroavuuksia. Yhteneviksi ajatuksiksi kehittämistyön tekijät löysivät seuraavia näkökulmia.

- 1) Haja-asutusalueella ohjelmaa voidaan soveltaa hyvin vertaisoppimiseen ja ryhmätyöskentelyyn kuten erityistätukeavaativien henkilöiden keskuudessa kodin ja asuinympäristön turvallisuuden parantamiseen sekä omaehtoiseen turvallisuuskäyttäytymisen lisäämiseen. Myös kaupan alalla ohjelmaan voidaan käyttää uusien työntekijöiden perehdytyksessä sekä ryhmätyöskentelyssä kuten haja-asutusalueella ja erityistä tukea vaativien keskuudessakin.
- 2) Asumisykikössä kuten haja-asutusalueella kodeissa on samoja yhtäläisyyksiä kuin myymäläturvallisuudessa. Oppimisympäristön keskiöön voidaan ottaa alkusammutin, sprinklaus, palovaroitin, varauloskäynnit yms. Oppimisympäristö sopii hyvin tietojen ja taitojen kehittämiseen sekä ensiapu / paloturvallisuuskoulutukseen.
- 3) Joka alalla koulutettavien alkutietous turvatiedosta sekä tietotekniikan käyttö on hyvin eritasoista. Kaupan alalla on eläkeikää lähentyviä ja vähän tietotekniikkaa käyttäviä työntekijöitä, kuten haja-asutusalueellakin seniori-ikäisiä kun taas erityisryhmien henkilöt tarvitsevat erityistä tukea lukemisen tai ymmärtämisen alueella.
- 4) Selkeästä kuvituksesta katsotaan olevan hyötyä kaikille oppijoille.

Haja-asutusalueella ja kaupan alalla tämän ohjelman käyttöä voidaan hyödyntää ns. itsenäiseen oppimiseen joko yksilötasolla tai ryhmässä mutta erityistä tukea vaativilla henkilöillä nähdään tärkeäksi opettajan tai avustavan henkilön läsnäolo ohjelman käytössä. Kaupan alalla myyjiä saattaa olla töissä 1-5 ja asiakkaita satoja päivän aikana. Myös haja-asutusalueella asuvien kokema vastuu läheisestä ja naapureista eroaa erityistä tukea vaativien henkilöiden kokemasta vastuusta. Oppimisympäristö pystyy kuitenkin herättelemään ajatuksia myös näkemään ympäristön vastuun ja oppimaan käyttäytymismalleja auttaa lähimmäisiä hädän hetkellä.

Oppimisympäristön käyttö ja yhdessä oppiminen on mahdollista, kunhan ohjelmaa esittelee harjaantunut käyttäjä. Erityistä tukea vaativien kohdalla ohjaavan opettajan tulee joko tuntea opiskelijat tai ainakin omata rauhallinen tapa perehtyä oppimisalustaan yhdessä oppijoiden kanssa. Luku- ja kirjoitustaidon heikkous vaikeuttaa ohjelman käyttöä suuresti. Itsenäinen toiminta ohjelmassa ei ole mahdollista ilman lukutaitoa. Kuvat ohjaavat ja opastavat paljon, mutta oppimisympäristön tarkoituksenmukainen käyttö ei mahdollistu pelkällä käsitteiden ja kuvien avaamisella, vaikka toimia voidaan harjoitella yhdessä kuvien perusteella.

Kaupan alalla oppimisympäristön katsotaan olevan helpoiten siirrettävissä käytäntöön. Oppijat ovat työssäkäyviä henkilöitä jotka voivat opiskella ohjelmaa myös itsenäisesti alkuinfon saatuaan. Heidän toimenkuvaansa voidaan liittää turvallisuuteen liittyviä toimia velvoitteena ja kauppojen välille voidaan luoda sisäinen verkko-ohjelmisto jonka jokainen myyjä tekee työajalla. Myös eri myymälöiden välinen yhteistyö tarkastusmielessä (auditointi) on mahdollista laadukkaan turvallisuuden ylläpitämisessä.

Haja-asutusalueella kuten erityisryhmien kohdalla ohjelman käyttö tulisi lähinnä oman turvallisuuden lisäämiseen. Ohjelmaa tulisi käyttää itsenäisesti omalta tietokoneelta. Molempien ryhmien kannalta oppimisympäristön säännöllinen tarkastelu katsottiin kuitenkin tärkeäksi turvallisuus tekijäksi. Ohjelma tarjoaa selkeiden kuvien ja ohjeiden kanssa oivallisen harjoitusalueen turvallisuuteen liittyviin toimiin.

Kehittämistehtävä teki näkyväksi oppimisympäristön käyttömahdollisuudet erilaisilla ja eri tarkoituksiin liittyvien oppijoiden keskuudessa.

Tekninen alusta on luotu toimivaksi kokonaisuudeksi kotitalouksiin, mutta sopii hyvin opettajan työkaluksi turvallisuus koulutukseen. Ohjelmasta pystyy erottamaan erilaisia kokonaisuuksia ja jokainen kokonaisuus on luotu läpikäymään tärkeät turvallisuuteen liittyvät toiminnot. Kuvat edesauttavat keskustelua ja tekevät asioita näkyväksi. Yhteiset pohdinnat ryhmissä vievät yksilöiden näkemyksiä syvällisimmiksi ja sitä kautta vaikuttavat arvoihin sekä turvallisuutta edesauttaviin toimiin. Tuntisuunnittelullisesti ohjelma mahdollistaa selkeän kokonaisuuden.

Kehittämistyön tekijöinä totesimme erilaisten opetusmenetelmien tukevan oppimista erilaisissa tilanteissa sekä erilaisille oppijoille. Kannustamme opettajia etsimään erilaisia menetelmiä eri oppisuunnista ja koulutuksista sekä verkko-oppimisesta. Kun opettaja innostuu, innostuvat myös oppilaat.

LÄHTEET

Ahvenainen, O. 2000. Uudet oppimisympäristöt erityisopetuksen työvälineinä. Erityisopetuksen tutkimus- ja menetelmätieto 3/2000.

Carlborg, Honkonen, Riihimäki, Windahl (2000). Ammatillisen erityisoppijan oppimisprosessin tukeminen verkko-opiskelussa verrattuna ammatillisen oppilaitoksen monimuoto-opiskeluun. Helia AMK julkaisuja.

Saatavana 13.2.2013 http://www.eoppi.net/2/artikkelit_helia.asp

Fawcett, L. M., & Garton, A. 2005. The effect of peer collaboration on children's problem-solving ability. British Journal of Educational Psychology.

Joyce, B. R., & Weil, M. 1996. Models of teaching. 5.painos. Boston, US: Allyn & Bacon.

Järvinen, R & Uuspelto, J. 2009. Uhkaavatko asiakkaat? Kaupan työntekijöiden näemyksiä turvallisuushkista. Helsingin kauppakorkeakoulu B-111. Helsinki . Teoksessa: Järvinen, R. & Juvonen, M. 2010. Turvallisuus kaupan vetovoimatekijäksi. Kokonaisvaltaisen riskienhallinnan toteutuminen kauppakeskousympäristössä toimivissa liikkeissä. Aalto-Yliopisto Kauppakorkeakoulu. Julkaisuja B-117, s.4.

Saatavilla 12.3.2013 <http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/b117.pdf>

Kaski, M. (toim.) Manninen, A., Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. Helsinki: SanomaPro. Löytyy myös osoitteesta: Saatavana 15.2.2013

<http://www.cs.uta.fi/ipopp/www/ipopp2001/lero/kehitysvammaisuus.html>

Kuntaliitto 2012. Saatavilla 8.10.2012.

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/aek/maaseutupolitiikka/kolmijako/Sivut/default.aspx>

Laitinen, T. 2010. Arjen turvallisuus harvaan asuttujen alueiden uutena politiikkana. Yhteiskuntapolitiikka 75, 2010:6.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101113/laitinen.pdf?sequence=1>

Lepistö, A. 2004. ”Siellä on ne meidän ystävät ja niitten kanssa kirjoitan.” Verkkopohjaisen oppimisympäristön käytettävyys kehitysvammaisten opiskelijoiden yhteydenpivälineenä. Tampereen yliopisto. Pro gradu –tutkielma.

Saatavilla 26.2.2013 <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02024.pdf>

Matikka, L. 2001. Service-oriented Assessment of Quality of Life Adults with Intellectual Disabilities. FARM research Publications 83. Helsinki. Hakapaino Oy.

Pöyry, O. 2008. Kokonaisvaltainen riskienhallinta (ERM) Jalkauttamisen avaintekijät ja haasteet. Tampereen yliopisto, Oikeustieteiden laitos Tampere. Teoksessa Järvinen, R. & Juvonen, M. 2010. Turvallisuus kaupan vetovoimatekijäksi. Kokonaisvaltaisen riskienhallinnan toteutuminen kauppakeskusympäristössä toimivissa liikkeissä. Aalto-Yliopisto Kauppakorkeakoulu. Julkaisuja B-117, s.5. Saatavilla 25.3.2013.

<http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/b117.pdf>

SM: Järjestöt mukaan turvallisuussuunnitteluun. Työkirja. Sisäasiainministeriön julkaisuja 4/2010. Saatavilla 2.2.2013 <http://www.intermin.fi/julkaisut>.

Suomen Punainen Risti. 2011. Arjen turvallisuuden edistäminen maaseudulla hankkeen vuosiraportti. Hankenumero 13365.

Wenger, E. 1998. Communities of practice. Learning, meaning and identity. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

Vernerinet Saatavana 28.1.2013 <http://verneri.net/yleis/>

Kiviniemi, K. 2000. Johdatus verkkopedagogiikkaan. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun julkaisuja. A: Tutkimusraportteja. Kokkola.

Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli. 2001. Tutkimus elämisen mahdollisuuksista ja palveluista syrjäkyllissä. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B 37.

Tutkimusraportteja ja selvityksiä. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 2001